Journal of Research in Teaching فصلنامه علمی تدریس پژوهی

Vol 10, No 2, Summer, 2022 صفحات: ۱۴۳-۱۱۲ سال دهم– شمارهٔ دوم – تابستان ۱۴۰۱

Lived Experience of Teachers From Teaching Multi-Grade Classrooms

Taghi Zavvar[1], Sayyad Abdollahi Asl[2*], Parvin Bahari[3], Vaghef Delkhosh[4]

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۱۶ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۱۴

Received Date: 2022/02/05 **Accepted Date: 2022/08/05**

Abstract

Education is one of the main and decisive pillars and determining factor of social development In particular, primary education as basic education has a practical and extremely important role.It is necessary for the government to provide suitable educational opportunities for the development of themselves and students. Multi-grade classes are very important as a solution to create equal learning opportunities for all children who need to be educated. If education in multi-grade classes is provided in a scientific and principled way, the strategies of education in these classes can be used to improve the quality of education in other schools, A multi-grade classroom is a special educational situation in which students from at least two grades up to a maximum of six grades are present, led by one teacher (Mahdipour, 2018). Multigrade classes in rural areas of developing countries are mainly open for children to access primary education, but in developed countries they are not a necessity but an educational choice. Since our country is one of the countries where the dispersion of its villages has caused the population of students to decrease, therefore, in order to provide education services to them, classrooms are held in multi-levels. The planning and application of teaching, the process of assessment and class management in multi-grade classes are more complicated and difficult (Aksoy, 2017). The workload of a multi-grade teacher and teaching time is much more than that of a single-grade class, and the space and facilities available to the students of these schools are much more limited than normal classes. Therefore, in the classification of the problems of multi-grade classes, the problem of lack of time is at the top of the problems. Considering the most fundamental goal of any educational system, which is academic progress; Achieving these goals of academic progress and self-management in multi-grade classes can actually be the biggest concern of policy makers and education executives. It believes that multi-grade teaching requires additional learning

1. Associate Professor Educational Administration, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.
2. M. A in Educational Research, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.
*Corresponding author: Email: abdollahiasl1374@gmail.com
3. M. A in Educational Research, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.
4. M. A in Educational Research, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

materials because learners often need to work independently.(Sepahvand, 2018) In his research, he came to the conclusion that in multi-grade classes, teachers use more learning strategies that are appropriate to the individual differences and age of the students and diversity in learning styles. All the teachers were of the same opinion that using a teacher's assistant in teaching both speeds up teaching and increases the self-confidence of the assistant's students.considering the number of challenges that have arisen and the necessity of the lack of deep and detailed findings in this field, as well as the existence of many classroom management problems in multi-grade classes, the results of this research can be used by teachers and other education officials, and help education in order to organize multi-grade classes better and more scientifically, especially in terms of time and efficient classroom management; In line with the professional development of multi-grade teachers and increasing the effectiveness of teaching in these classes, using the lived experiences of teachers will be one of the most important sources of providing practical information for use in managing multi-grade classes. Therefore the aim of this study is to describe the life experience of teachers of teaching multi-grade primary classes in rural areas. The need to conduct this research and other researches in this field seems absolutely necessary considering the growing speed of multi-grade classes, and the short-term benefits of the results of this research are the use of inexperienced and new teachers of multi-grade classes. The basis for raising the quality of teaching and learning and one of the long-term benefits is that the results of this research can be used by the planners of the education organization. In this study, the research method is qualitative and phenomenological. The goal of phenomenological research is to clearly describe and identify phenomena. The participants of this research included formal primary school teachers of Mako city who had teaching experience in multi-grade classes. among them the participants of the research are 15 people with a criterion-based purposeful sampling method. The research tool is a semi-structured interview so that the participant can describe his or her perspective on the subject, as he or she has experienced it, using his or her own language and words. At the beginning of each interview or before, the participants were introduced to the purpose of the research. The interviews were between 20 and 40 minutes and only one interview session was conducted from each participant. In the current research, using semi-structured interviews, the collected data was accurately and objectively recorded and was approved by the steering committee (expert professors, experts and multi-grade teachers) and parallel interviews were conducted and all the recorded interviews were carefully examined and compared. and all the steps of validating the research data, including designing the basic interview questions, conducting preliminary interviews and parallel interviews, and determining the level of theoretical saturation of the interviews, were strictly under the control of the steering committee, and finally the validity of the data was approved by the steering committee. In order to obtain the credibility of the interview questions, the opinions of expert professors, experts and teachers who have served for years

in schools and multi-level classes in the rural areas of Mako city were used. And to ensure the reliability of the research data, the method of repeated study, data comparison, summarization and classification of information was used without making any changes in the data. became The data was collected using semi-structured qualitative interview and analyzed by Claizey's seven-step method. In order to validate the data, the opinions of expert professors, experts and teachers who have served for years in schools and multi-grade classes in rural areas of Mako city were used. In-depth analysis of teachers' experiences resulted in identification and categorization of 6 main topics: Teacher qualifications, Functions of lack of planning and supply of human resources, Educational program issues, Comfort and facilities, Support and value multi-grade classes, and advantages of multi-grade classes; and 11 sub-themes: teaching methods, class control, problems of students in multi-grade classes, problems of teachers in multi-grade classes, problems of students' families in multi-grade classes, Curriculum content and implementation, Teachers' salaries and school fees, reducing problems of multi-grade classes, improving and increasing productivity of multi-grade classes, Positive aspects related to teachers and positive aspects related to students resulted.

Keywords: Lived Experience of Teachers, Multi-Grade Classes, Primary Education

تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چندپایه

تقی زوار[۱]، صیاد عبدالهی اصل[۲*]، پروین بهاری[۳]، واقف دلخوش[۴]

چکیده

هدف پژوهش حاضر، توصیف تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چند پایه دوره ابتدایی در مناطق روستایی است. در این مطالعه روش پژوهش کیفی و از نوع پدیدارشناسی بوده و میدان پژوهش شامل کلیه معلمان چند پایه دوره ابتدایی مناطق روستایی شهرستان ماکو بوده که از بین آن‌ها مشارکت‌کنندگان پژوهش به تعداد ۱۵ نفر با روش نمونه‌گیری هدفمند ملاک محور، انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه کیفی نیمه ساختاریافته گردآوری شد و به روش هفت مرحله‌ای کلایزی، مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفت. جهت اعتباریابی داده‌ها، از نظرات اساتید متخصص، کارشناسان و معلمانی که مهروموم‌ها در مدارس و کلاس‌های چندپایه مناطق روستایی شهرستان ماکو خدمت نموده‌اند، استفاده گردید. تحلیل عمیق تجارب معلمان، به شناسایی و دسته‌بندی ۶ مضمون اصلی: صلاحیت‌های معلمی، کارکردهای عدم برنامه‌ریزی و تأمین منابع انسانی، مسائل برنامه آموزشی، رفاه و امکانات، پشتیبانی و ارزش نهادن به کلاس‌های چند پایه و مزایای کلاس‌های چند پایه و ۱۱ زیر مضمون: روش‌های تدریس، کلاس‌داری، مشکلات دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه، مشکلات معلمان کلاس‌های چند پایه، مشکلات خانواده‌های دانش آموزان کلاس‌های چند پایه، محتوا و اجرای برنامه درسی، دستمزد معلمان و هزینه مدارس، کاستن از مشکلات کلاس‌های چند پایه، بهبود و افزایش بهره‌وری کلاس‌های چند پایه، جنبه‌های مثبت مربوط به معلمان و جنبه‌های مثبت مربوط به دانش‌آموزان منتج شد.

واژگان کلیدی: تجارب زیسته معلمان، کلاس‌های چند پایه، آموزش ابتدایی

---

۱. دانشیار مدیریت آموزشی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.

۲. کارشناس ارشد تحقیقات آموزشی. دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.

* نویسنده مسئول: Email: abdollahiasl1374@gmail.com

۳. کارشناس ارشد تحقیقات آموزشی. دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.

۴. کارشناس ارشد تحقیقات آموزشی. دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

سرعت افزایش اطلاعات و ارتباطات در دهه‌های اخیر، صاحب‌نظران را به تأملی عمیق‌تر نسبت به نقش آموزش و پرورش واداشته است؛ چرا که آموزش و پرورش از ارکان اصلی و سرنوشت‌ساز و عامل تعیین‌کننده توسعه اجتماعی است که به‌ویژه، آموزش ابتدایی به‌عنوان آموزش پایه، نقشی کاربردی و اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد (Mahdipour, 2018). آموزش و پرورش یک حق عمومی است که آحاد جامعه به‌ویژه کودکان، باید از آموزش با کیفیت بهره‌مند شوند (Poor Mousavi, 2015). باتوجه به اهمیت دوره ابتدایی و مهم‌ترین دوره رشد فرد، شش سال اول مدرسه به‌عنوان سال‌های سازنده در نظر گرفته می‌شوند. در این دوره است که شخصیت افراد مستعد نفوذ بوده و در نتیجه شکل‌گیری آسان‌تر خواهد بود. از این‌رو لازم است که دولت فرصت‌های آموزشی مناسبی را برای پیشرفت خود و دانش‌آموزان فراهم کند. علاوه بر این، دولت وظیفه دارد از حق همه شهروندان برای آموزش با کیفیت در همه سطوح حمایت داشته و اقدامات لازم را انجام دهد تا چنین فرصت‌های آموزشی برای همه در دسترس باشد (Cabalo, 2019). با این حال در این دوره حساس آموزشی در بسیاری از مناطق کشور به دلیل تراکم زیاد دانش آموزان در کلاس درس، معلم مربوطه تنها برای یک پایه حاضر می‌شود؛ اما در بعضی مناطق، اغلب روستاها به دلیل تراکم پایین دانش‌آموزان از چندپایه تحصیلی در یک کلاس درس استفاده می‌شود که این امر باعث تشکیل کلاس‌های چندپایه می‌شود؛ کلاس‌های چندپایه به‌عنوان راهکار ایجاد فرصت‌های برابر یادگیری، برای کلیه کودکان لازم‌التعلیم، از اهمیت بسزایی برخوردارند. اگر آموزش در کلاس‌های چند پایه، به صورت علمی و اصولی ارائه شود، می‌توان از راهبردهای آموزش در این کلاس‌ها برای بهبود کیفیت آموزش در سایر مدارس نیز استفاده کرد (Mahdipour, 2018).

با این حال کلاس چندپایه یک موقعیت خاص آموزشی است که در آن حداقل دوپایه تا حداکثر شش پایه دانش‌آموزان حضور دارند که توسط یک معلم اداره می‌شوند (Poor Mousavi, 2015). معلم نیز با بیش از یک برنامه درسی در یک زمان و در چندپایه کار می‌کند (Duarte, 2015). مدارس چند پایه یک پدیده در سراسر جهان است. مفهوم "تدریس چند پایه" به طرق مختلف توصیف شده است. در بعضی از کشورها به آن "چند گروه" یا "چند کلاس" یا "آموزش گروه ترکیبی" گفته می‌شود (Ramrathan and Mzimela, 2016). طبق گفته‌های (Mulryan, 2007)، (Juvane, 2005) و (Msimanga, 2019) کلاس‌های چند پایه بیش از یک کلاس را در یک کلاس تشکیل می‌دهند که در آن یک معلم وظیفه تدریس زبان آموزانی را دارد که در رده‌های مختلف هستند. این موارد بیشتر در مدارس ابتدایی واقع در مناطق دور و نواحی کم جمعیت کشور ارائه می‌شود (Philippine, 2012). کلاس‌های چند پایه را می‌توان به دو گونه مشاهده کرد: کلاس‌های چند پایه ترکیبی و کلاس‌های چند پایه آموزشی. کلاس‌های ترکیبی شامل دانش‌آموزان دو یا چند پایه با یک معلم است که در آن‌ها معلم در زمینه‌های مختلف موضوعی را تدریس می‌کند، درحالی‌که کلاس‌های چند پایه آموزشی شامل دانش‌آموزانی از دو یا چند سطح دیگر هستند که توسط تیمی از معلمان تدریس می‌شوند و زمینه‌های مختلف را در اختیار دارند. این نوع کلاس‌ها بیشتر از کلاس‌های ترکیبی می‌توانند در ارائه محتوای یادگیری متناسب افراد باشند (Mulryan, 2005). کلاس‌های چندپایه در مناطق روستایی کشورهای درحال توسعه عمدتاً به‌منظور دسترسی کودکان به آموزش ابتدایی دایر هستند ولی در کشورهای توسعه یافته نه به‌عنوان یک ضرورت بلکه

به‌عنوان یک انتخاب آموزشی مطرح هستند (Aksoy, 2017). بر پایه آمارهای نظام آموزش و پرورش ایران حدود یک میلیون دانش‌آموز در کلاس‌های درس چند پایه به تحصیل می‌پردازند. دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه را دانش‌آموزان روستا یا حومه‌ی شهرهای کوچک و دور افتاده تشکیل می‌دهند. دلیل اصلی تشکیل چنین کلاس‌هایی هم، به حد نصاب نرسیدن تعداد دانش‌آموزان یک پایه تحصیلی است (Movahedian, Roshan Ghiyas, Andrew and Khalili, 2016).

ازآنجایی‌که کشور ما جزء کشورهایی است که پراکندگی روستاهای آن موجب پایین آمدن جمعیت دانش‌آموزان شده است، بنابراین برای ارائه خدمات آموزش و پرورش به آن‌ها کلاس‌های درس به صورت چند پایه برگزار می‌شود (Dehbandi, 2010). برنامه‌ریزی و کاربرد تدریس، فرایند سنجش و مدیریت کلاس در کلاس‌های چندپایه پیچیده‌تر و دشوار است (Aksoy, 2017). اگر مقایسه‌ای بین مدیریت کلاس چند پایه و مدیریت کلاس تک پایه از بعد زمان و فضای آموزشی داشته باشیم، متوجه می‌شویم که مدیریت در کلاس‌های چند پایه متفاوت با کلاس‌های معمولی است. حجم کار معلم چند پایه و زمان تدریس بسیار بیشتر از کلاس تک پایه و فضا و امکاناتی که دانش‌آموزان این مدارس در اختیار دارند بسیار محدودتر از کلاس‌های معمولی می‌باشد. لذا در رده‌بندی مشکلات کلاس‌های چند پایه، مسئله کمبود وقت در صدر مسائل قرار دارد (Movahedian et al, 2016). با توجه به اساسی‌ترین هدف هر نظام آموزشی که پیشرفت تحصیلی است؛ نیل به این اهداف پیشرفت تحصیلی و خودراهبری در کلاس‌های چندپایه، می‌تواند عملاً دغدغه بیش‌تر سیاست‌گذاران و مجریان آموزش و پرورش باشد. چرا که روش‌های تدریس می‌تواند در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و ایجاد زمینه برای تبدیل شدن آنان به یادگیرندگان خودراهبر و نیز ایجاد انگیزه و رضایت خاطر، پرورش شخصیت و رشد خلاقیت آنان مؤثر واقع گردد. برای نیل به این مهم، وظیفه معلمان نیز در فرآیند تدریس تنها انتقال واقعیت‌های علمی به دانش‌آموزان نیست، بلکه باید موقعیت و شرایط مطلوب یادگیری را فراهم نمایند، و چگونه اندیشیدن و چگونه آموختن را به شاگردان بیاموزند (Naqshbandi, Mostafaei, Amini and Salimi, 2017).

باتوجه به فراوانی و اهمیت کلاس‌های چندپایه، نگاه‌های مختلفی به کلاس‌های چند پایه وجود دارد، برخی این کلاس‌ها را جزء معضلات آموزشی می‌دانند، برخی دیگر وجود این کلاس‌ها را به مثابه فرصتی برای یک عمل آموزش و پرورش به شمار می‌آورند. ضرورت تشکیل کلاس‌های چند پایه در مدارس امری اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد و این در حالی است که انتظار والدین و جامعه از مدارس برای تربیت و آموزش مناسب فراگیران با توجه به مقتضیات زمان، بالا بوده و این امر مهم را می‌طلبد که مسئولین مربوطه بررسی نقادانه‌ای را در مورد کلاس‌های چند پایه، نقاط ضعف و قوت آن‌ها، نحوه تشکیل و اجرای آن انجام دهند (Samadian, 2019). در نظام آموزشی کشور، وجود کلاس‌های چند پایه واقعیتی اجتناب‌ناپذیر و درخور توجه است. آمارها نشان می‌دهد که روند تشکیل کلاس‌های چند پایه در ایران از سال ۱۳۷۳ به بعد سیر صعودی داشته و هر ساله بر تعداد کلاس‌های چند پایه افزوده می‌گردد. به‌طوری‌که حدود ۴۴۰۳۲ کلاس درس چند پایه در کشور وجود دارد که مقدار ۲۱/۱۷ درصد از کل کلاس‌های کشور را تشکیل می‌دهد (Ministry of Education, 2018).

(Mathot, 2001) معتقد است که تدریس چند پایه به مطالب یادگیری اضافی نیاز دارد، زیرا فراگیران غالباً نیاز به کار مستقل دارند. با این‌حال، (Fyfe, 2001) ادعا می‌کند که در کلاس‌های چند پایه دانش‌آموزان در

استفاده از منابع موجود و انجام وظایف با یکدیگر همکاری می‌کنند. (Joubert, 2010) پیشنهاد می‌کند که منابع آموزشی و محیط برای تسهیل در یادگیری دانش‌آموزان ترتیب و ساماندهی شوند. بر اساس این ادعاها، به نظر می‌رسد کلاس‌های چند پایه باید منابع متنوع مرتب و منظم داشته باشند تا با دانش‌آموزان به اشتراک بگذارند. (Beukes, 2008)، (Msimanga, 2019) و (Taole & Mncube, 2012) مسئله کتاب‌های درسی مدرسه را مطرح می‌کنند که برای تدریس معلمان تدوین شده است، حتی اگر در کلاس‌های چند پایه گاهی انتظار می‌رود دانش‌آموزان مستقل یاد بگیرند.

بی توجهی به کلاس‌های چند پایه به دلیل احاطه الگوی نظام آموزش فعلی (که کلاس‌های درس به صورت تک پایه برگزار می‌شود) می‌باشد (Fazli & Aghazadeh, 2010). در کشور ما براساس گزارش مرکز آمار آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۷ حدود ۴۴ هزار کلاس چند پایه در کشور وجود دارد (Karimi & Ghafouri, 2018). طبق آمار موجود در مدیریت آموزش ابتدایی اداره آموزش و پرورش شهرستان ماکو در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ حدود ۱۹۸۴ دانش‌آموز در کلاس‌های چند پایه، مشغول به تحصیل بوده‌اند. بنابراین وجود کلاس‌های چند پایه که تعداد قابل توجهی از جمعیت دانش‌آموزی را در خود جای داده است، واقعیتی پیش روی مسئولین آموزش و پرورش کشور است. شواهد تجربی نیز نشان می‌دهد که در نظام آموزشی فعلی ایران، آموزش چند پایه در مرکزیت توجه مسئولان نیست؛ به نظر می‌رسد این بی‌مهری به دلیل احاطه الگوی فعلی آموزش ابتدایی (کلاس‌های تک پایه) است (Poor Mousavi, 2015). درصورتی‌که اگر قرار باشد، آموزش چند پایه از قید و بندهای نظام فعلی آزاد شود و زمام امور را به‌عنوان یک روش آموزشی معتبر در دست بگیرد، نیازمند سنجش و عملکرد واقعی خود در مقابل روش کلاس‌های تک پایه است. معلمان به‌عنوان مهم‌ترین عناصر تأثیرگذار بر موفقیت فرایند یاددهی-یادگیری، پیشگامان مواجهه با تأثیرات نظام موسوم به ارزشیابی توصیفی و آموزش در کلاس‌های چندپایه بوده‌اند و مهم‌ترین منبع برای کسب اطلاع در این خصوص به شمار می‌روند (Mohammad poor, 2015). بنابراین با توجه به تعداد چالش‌های پیش آمده و ضرورت‌های ناشی از نبود یافته‌های عمیق و دقیق در این حوزه و همچنین وجود مشکلات بسیار زیاد مدیریت کلاسی در کلاس‌های چند پایه، نتایج این پژوهش می‌تواند معلمین و سایر مسئولین آموزش و پرورش را در جهت ساماندهی بهتر و علمی‌تر کلاس‌های چند پایه به‌ویژه از حیث زمانی و مدیریت کارآمد کلاس درس کمک نماید؛ همچنین تلاش برای ادراک تصویر ذهنی آن‌ها از موانع و مشکلات موجود در کلاس‌های چند پایه، می‌تواند به دست‌اندرکاران نظام آموزش ابتدایی کمک کند. در راستای توسعه حرفه‌ای معلمان چند پایه و افزایش اثربخشی تدریس در این کلاس‌ها استفاده از تجارب زیسته معلمان، یکی از مهم‌ترین منابع فراهم‌سازی اطلاعات کاربردی برای استفاده در اداره کلاس‌های چند پایه خواهد بود. از این رو هدف اصلی در پژوهش حاضر، بررسی تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چند پایه است. بنابراین با توجه به ضرورت‌های مطرح شده و به دلیل برخوردار بودن موضوع از اهمیت خاص در سازمان آموزش و پرورش سؤال کلی و محوری تحقیق این است که تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چند پایه چگونه است؟

نیاز به انجام این پژوهش و پژوهش‌هایی در این زمینه با توجه به سرعت رو به رشد کلاس‌های چندپایه امری کاملاً ضروری به نظر می‌رسد و از فواید کوتاه‌مدت نتایج این تحقیق استفاده معلمین کم تجربه و تازه‌کار کلاس‌های چند پایه برای بالا بردن کیفیت آموزش و یادگیری و از فواید بلندمدت آن اینکه نتایج این تحقیق می‌تواند مورد

استفاده برنامه‌ریزان سازمان آموزش و پرورش قرار گیرد تا برنامه‌ای متفاوت و ویژه‌ای برای این کلاس‌ها در نظر بگیرند. چنانچه توجه جدی به این کلاس‌ها نشود در درازمدت به تهدید و چالشی بزرگ تبدیل خواهد شد. بر اساس مسائل مطرح شده در بالا دستیابی به یک سیاست و خط‌مشی درست در اداره‌ی کلاس‌های چند پایه با توجه به نیازهای جامعه آموزش و پرورش امروز یکی از ضرورت‌های مهم در نظام آموزشی در دوره‌ی ابتدایی می‌باشد.

پیشینه‌ی پژوهش

انجام هر پژوهش نظام‌دار و دستیابی به واقعیات و حقایق در باب موضوعات مختلف، جز در سایه شناسایی تاریخچه و ادبیات آن میسر نیست، چرا که از این راه افق روشنی پیش روی پژوهشگر قرار می‌گیرد. با عنایت به این مهم در این بخش از پژوهش، به تشریح متغیر مطرح شده در موضوع که شامل کلاس‌های چند پایه می‌باشد پرداخته شده و در قسمت پیشینه تجربی تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور آورده شده است. در این بخش نشان داده شده که تاکنون پژوهش‌های اندکی در رابطه با این متغیر در فضای آموزشی صورت گرفته است.

(Sepahvand, 2018) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که در کلاس‌های چند پایه معلمان بیشتر از آن راهبردهای یادگیری استفاده می‌کنند که متناسب با تفاوت‌های فردی و سن و سال دانش‌آموزان و تنوع در سبک‌های یادگیری را در بر داشته‌اند. همه معلمان هم عقیده بودند که استفاده از همیار معلم در تدریس، هم موجب تسریع در تدریس می‌شود و هم اعتمادبه‌نفس دانش‌آموز همیار را بالا می‌برد. در مورد دیگر، (Kohandel, 2017) در پژوهشی تحت عنوان "معلمان در کلاس‌های چند پایه چگونه تدریس می‌کنند؟" ابتدا به بیان مدل شبه تک پایه‌ای پرداخته و استفاده از این مدل در کلاس‌های چندپایه را به دلیل معلم محور بودن آن رد کرده و به روش‌هایی که در آن‌ها دانش‌آموزان خود در فرایند یاددهی–یادگیری درگیر شده و به مشارکت فعال می‌پردازند اشاره نموده است. از جمله این روش‌ها می‌توان روش آموزش گروهی، استفاده از تکالیف عملکردی، ترویج یادگیری خودآموز و استفاده از روش‌های تلفیقی را بیان کرد که همگی این روش‌ها امر یادگیری را به سوی دانش‌آموز محوری سوق داده و کیفیت آموزشی در کلاس‌های چندپایه را افزایش می‌دهد. همچنین (Khakzad et al, 2016) در تحقیقی که تحت عنوان "بررسی و مقایسه یادگیری ضمنی و پیشرفت تحصیلی در کلاس‌های چند پایه دوره ابتدایی" انجام دادند، به این نتیجه دست یافتند که بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه تفاوت معناداری وجود ندارد. یافته‌های دیگر تحقیق نشان داد که بین میزان یادگیری ضمنی در سه گروه تفاوت معناداری وجود دارد و این تفاوت به نفع دانش‌آموزان گروه چهارم با پنجم است. همچنین بین پیشرفت تحصیلی ناشی از یادگیری ضمنی در دختران و پسران تفاوت معناداری مشاهده نشده است. همچنین (Mazaheri, 2019) در پژوهشی از نوع کمی به این نتیجه دست یافت که بین مهارت‌های خودراهبری یادگیری دانش‌آموزان عادی و چندپایه تفاوت معناداری وجود دارد اما بین خودکارآمدی تحصیلی و خودکارآمدی خلاق دانش‌آموزان عادی و چندپایه تفاوت معناداری مشاهده نشد.

(Nouraie, 2016) نیز در پژوهش خود نشان داد که با کاربست نکات عملیاتی در جهت بهبود مدارس چندپایه مناطق محروم نه‌تنها کیفیت آموزشی بالا می‌رود بلکه زمینه‌ساز زندگی آتیه دانش‌آموزان برای برقراری تعامل اجتماعی در دوران استقلال شخصی و سبک زندگی مثبت و استفاده از حل مسئله در زندگی به‌جای

تمایز نایافتگی و هیجان‌پذیری می‌شود. (Shin et al, 2018) در پژوهشی با بررسی سیستم آموزشی مدارس چندپایه به‌عنوان یک روش تعلیم و تربیت امیدوارکننده برای آموزش و پرورش دو کشور اتریش و فنلاند، دانشجویان تربیت معلم را به یادگیری نحوه تدریس در کلاس‌های درس چندپایه تشویق کرده و به این نکته اشاره کردند که برای تدریس در این‌گونه کلاس‌ها نیاز به مهارت‌های ویژه‌ای برای سازمان‌دهی آموزش ناهمگن می‌باشد. و با استفاده از نتایج مصاحبه با معلمان اتریش و فنلاند به این نتیجه دست یافتند که معلمان این‌گونه مدارس باید تکنیک‌های جدید آموزش کلاس‌های چندپایه را یاد بگیرند. (Fazli, 2016) در تحقیق خود نشان داد که در میان مدارس، مدرسه‌ای که از کلاس‌های چندپایه استفاده کردند انحراف استاندارد نمرات آزمون زبان بالاتر از مدارسی است که از سایر مدل‌ها استفاده کردند. از آنجا که تحقیقی تحت عنوان یادگیری مبتنی بر پروژه درکلاس‌های چندپایه در مدرسه روستای بتمن که توسط (Kucita et al, 2013) صورت گرفت نتایج نشان داد که دانش‌آموزان و والدین از یادگیری کلاس‌های چندپایه رضایت دارند. (Farahani, 2015) در پژوهشی با عنوان "مقایسه عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه دوره ابتدایی در دروس تلفیقی و مجزا از هم در دو درس ریاضی و علوم در شهرستان تفرش" به این نتیجه دست یافت که آموزش تلفیقی نقش مؤثری بر دانش آموزان مدارس چندپایه داشته است. بدین معنی که دانش آموزان مدارس چند پایه از نظر تحصیلی پیشرفت بهتری نسبت به دانش آموزان مدارس تک پایه داشته‌اند.

(Nkoro et al, 2010) در تحقیقات آموزشی که در مناطق روستایی کشور کانادا انجام داده است به واقعیت‌هایی در خصوص مدارس چند پایه در این کشور پی برده است. مدارس چند پایه از نظر فضای آموزشی بسیار کوچک‌تر از مدارس تک پایه بوده و همچنین تعداد دانش‌آموزان این مدارس نیز نسبت به مدارس تک پایه کمتر است. این مدارس در خارج از محیط اصلی روستا (خارج از مرکز روستا) واقع شده است. دوره تدریس معلمان بسیار کوتاه است و این شاید به جهت پراکندگی سطوح درسی چند پایه باشد و به همین جهت تعداد معلمان حرفه‌ای در این نحوه تدریس بسیار کم است. این سیستم آموزشی به جهت انعطاف‌پذیر بودن، دانش‌آموزانی که از هوش و استعداد برتری نسبت به سایرین برخوردارند را قادر می‌سازد، مراحل آموزش را سریع‌تر طی نمایند. (Jones, 2017) در رساله دکتری خویش تحت عنوان ادراکات متداول آموزش معلمان در کلاس‌های چندپایه و دیدگاه‌های آن‌ها در توسعه اجتماعی دانش‌آموزان بدین نتایج دست یافته‌اند: معلمان و مربیانی که سن آن‌ها بالاتر بود کلاس‌های چندپایه را برای دانش‌آموزانشان مفید می‌دانستند به‌طوری‌که آن‌ها اذعان داشته‌اند این کلاس‌ها در توسعه مهارت‌های اجتماع‌پذیری و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اثربخش بوده است. همچنین (Mulryan – Kyne, 2007) در مقاله‌ای به بررسی چگونگی آماده‌سازی معلمان کلاس‌های چندپایه پرداخته است و در این مقاله اذعان نموده است که بخش بزرگی از معلمان در سراسر جهان در کلاس‌های چندپایه یا کلاس‌هایی با بیش از یک سطح آموزش خواهند دید و این امر یک الزام است.

(Aj, Salehi, Kazemi & Mohammadzadeh, 2016) در پژوهشی تحت عنوان رابطه بین عوامل همیاری، شیوه‌های تدریس و امکانات آموزشی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه از دیدگاه معلمان ابتدایی استان ایلام بدین نتایج دست یافته‌اند: علی‌رغم رابطه بین چهار متغیر فضا و وسایل فیزیکی، وسایل کمک آموزشی، شیوه‌های تدریس و مدیریت معلم در کلاس‌های چند پایه و روش همیاری دانش‌آموزان

در این کلاس‌ها با پیشرفت تحصیلی از بین این متغیرها رابطه بین وسایل کمک آموزشی و پیشرفت تحصیلی در کلاس‌های چندپایه بیشتر از سایر عوامل است.

با توجه به مطالعات و مطالب بالا پژوهشی که خلأ موجود در اهداف تحقیق را پوشش دهد وجود ندارد. اما آنچه در داخل و خارج از کشور در خصوص کلاس‌های چندپایه، تدریس در آن‌ها و اثربخشی این کلاس‌ها و کم وکاست‌های آن‌ها را بیشتر نمایان می‌کرد چندین پژوهش در پیشینه تحقیق بوده است. از جمله این موارد پژوهش‌های (Nouraie, 2016)، (Jones, 2017) و (Fazli, 2016) هستند که کلاس‌های چندپایه و تدریس در آن‌ها را ضروری دانسته‌اند و نیازمند آموزش‌های ویژه؛ برای همین درصدد بودند که این کلاس‌ها به معلمانی دارای مهارت‌های خاص نیاز دارد که آموزش لازم را باید ببینند و از تجارب معلمان باتجربه استفاده کنند. بر همین مبنا این پژوهش درصدد است تا تجارب زیسته معلمان با سنوات تدریس مختلف را جمع‌آوری کرده و با هدف کیفیت‌بخشی به مدیریت کلاس‌های چند پایه تصویب و اجرا شد. آنچه عیان است اینکه مسئله کلاس‌های چند پایه، امری گذرا و موقتی نیست که در آینده به آن، نیازی نباشد بلکه همان‌طور که آمار کلاس‌های چندپایه و تعداد دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در این کلاس‌ها نشان می‌دهند، در کشور ما، هم تعداد چنین کلاس‌هایی و هم جمعیت دانش‌آموزی این کلاس‌ها رو به ازدیادند و این در حالی است که در نظام آموزشی کشور، تاکنون برنامه‌ای اصولی و اساسی برای اداره مؤثرتر این کلاس‌ها تدوین نشده است؛ از طرف دیگر درحالی‌که این کلاس‌ها با مشکلات فراوان مواجه‌اند، نقاط قوت بسیار زیادی نیز دارند که در صورت انجام برنامه‌ریزی مناسب و استفاده صحیح از این توانایی‌ها و امتیازها می‌توان زمینه‌ای فراهم ساخت که چنین وضعیت چالش‌انگیزی به یک فرصت ارزشمند تربیتی تبدیل و کارایی و اثربخشی آن، مضاعف شود. به هرحال، پژوهش حاضر با توجه به وضعیت موجود و فعلی سیستم آموزشی کشور و تجارب عملی نگارندگان از طرفی و ضعف مطالعات پژوهشی در کشور در خصوص کلاس‌های چند پایه(Karimi & ghafouri, 2018)، با هدف بررسی تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چند پایه طراحی و اجرا شد.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع مطالعات کیفی و به روش پدیدارشناسی صورت گرفته است. پدیدارشناسی را می‌توان به‌عنوان یک استراتژی تحقیق (Moustacas، 1994؛ Van mann، 1990 & Paul king horn، 1989) یا به‌عنوان یک نوع نگرش (مجموعه نگاهی خاص که یک موضوع را در چارچوب آن بتوان تحقیق کرد) مطرح کرد. هدف پژوهش پدیدارشناسی، توصیف صریح و شناسایی پدیده‌ها است. آن‌گونه که در موقعیتی خاص از سوی افراد ادراک می‌شوند، در واقع به توصیف معنای یک مفهوم از دیدگاه عده‌ای از مردم و برحسب تجارب زیسته آنان در آن مورد می‌پردازد و در پی فهم تجارب مشترک عده‌ای از مردم است (Yanua & Chwartz، 2006، Shi، Quoted from Dosti، 2018). پدیدارشناسی به جهان، آن‌چنان که به‌وسیله یک فرد زیسته، می‌شود نه جهان یا واقعیتی که چیزی جدای از انسان باشد، توجه دارد. لذا این پرسش را مطرح می‌سازد که «تجربه زیسته چه نوع تجربه‌ای است؟» زیرا پدیدارشناسی می‌کوشد معانی را آن‌چنان که در زندگی روزمره زیسته می‌شوند، آشکار نماید (Abbasi, Hejazi & Hakimzadeh, 2020). (Polkinghorne, 1983) توجه به تجربه زیسته را به منزله تلاش برای فهم یا درک فهم یا درک معانی تجربه انسان، آن‌چنان‌که زیسته می‌شود

تلقی می‌کند. علاوه بر این، به یکی از مفاهیم هوسرل[1]، یعنی اپوخه[2] (جداسازی) تاکید می‌شود که در آن پژوهشگران تجاربشان را تا حدی که ممکن است کنار می‌گذارند تا بتوانند نگاهی نو نسبت به پدیده مورد بررسی به دست آورند (Azimi Aghbolagh & Mahmoodi, 2020). «جهان زندگی» همان تجربه‌ای است که بدون تفکر ارادی و بدون متوسل شدن به طبقه‌بندی کردن یا مفهوم‌سازی، حاصل می‌شود و معمولاً شامل آن چیزهایی است که مسلم دانسته می‌شوند یا متداول هستند.

ابزار پژوهش مصاحبه نیمه ساختاریافته[3] بوده تا شرکت‌کننده دیدگاه خود را نسبت به موضوع، آن‌طور که تجربه کرده، با استفاده از زبان و لغات خود تشریح کند. به این منظور، یک پروتکل مصاحبه شامل سؤال‌هایی که مدنظر پژوهشگر بود تا از مصاحبه‌شونده پرسیده شود، آماده شد. علاوه بر پروتکل موجود مصاحبه‌گر سعی می‌کرد در جریان مصاحبه از سؤالات کاوشی از قبیل «مثال بزنید، می‌توانید بیشتر توضیح دهید، آیا منظورتان این است و ...» استفاده کند. در شروع هر مصاحبه یا قبل از آن، شرکت‌کنندگان با هدف پژوهش آشنا شدند. مصاحبه‌ها بین ۲۰ الی ۴۰ دقیقه بود و از هرکدام از شرکت‌کننده‌ها فقط یک جلسه مصاحبه به عمل آمد. مصاحبه‌ها تا دستیابی به اطلاعات عمیق ادامه یافت و با اطلاع و رضایت مصاحبه‌شوندگان با بکارگیری از دستگاه ضبط صدا ضبط شد و در گام بعدی همه گفتگوهای صورت گرفته بدون کم و کاست روی برگه‌های مخصوص نوشته شد تا موردی از قلم نیفتد و مورد تجزیه‌وتحلیل مضمونی قرار گرفت.

سؤال‌های استفاده شده در مصاحبه مشارکت‌کنندگان به شرح زیر بود:

- کدام روش‌های تدریس برای کلاس‌های چندپایه مناسب است و از چه روش‌هایی جهت کنترل و ایجاد نظم در کلاس‌های چند پایه استفاده می‌کنید؟
- معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌های کلاس‌های چند پایه با چه مشکلاتی روبرو هستند؟
- مشکلات مربوط به محتوای برنامه درسی و اجرای آن در کلاس‌های چندپایه کدام‌ها هستند؟
- نظام پرداخت هزینه و دستمزد معلمان کلاس‌های چندپایه با چه مشکلاتی روبرو است؟
- کلاس‌های چندپایه برای دانش‌آموزان و معلمان چه محاسنی دارد؟
- چه پیشنهاداتی برای کاهش مشکلات و راهکارهای بهبود و افزایش بهره‌وری کلاس‌های چند پایه دارید؟
- پیشنهادات کلاس‌های چند پایه؟

مشارکت‌کنندگان پژوهش: مشارکت‌کنندگان این پژوهش شامل معلمان رسمی دوره ابتدایی شهرستان ماکو که دارای تجربه تدریس در کلاس‌های چند پایه بودند تشکیل می‌داد. مشارکت‌کنندگان در این تحقیق به روش نمونه‌گیری هدفمند ملاک محور انتخاب شدند و برای تعیین حجم نمونه از اشباع داده‌ها استفاده شد. بدین معنی که فرآیند گزینش نمونه تا جایی ادامه یافت که دیگر هیچ داده جدیدی پدیدار نشد و به عبارتی داده‌ها به اشباع رسیدند. در این تحقیق پس از مصاحبه و بررسی نظرات ۱۵ نفر از معلمان، داده‌ها به حد اشباع رسید و عمل گزینش دیگر ادامه نیافت. در انتخاب مشارکت‌کنندگان ملاک‌هایی همچون حداقل ۵ سال تدریس در کلاس‌های چند پایه، رضایت آن‌ها جهت شرکت در فرایند تحقیق، انگیزه بالا جهت حضور در تحقیق، وضعیت مساعد روحی و روانی جهت پاسخ‌گویی مؤثر به سؤالات و دارای تجارب بالا در نظر گرفته شد.

1. Husserl
2. Epoche
3. Semi-Structured Interview

جدول ۱. مشخصات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

کد افراد	جنسیت	سابقه تدریس	تحصیلات	پست اجرایی	رشته تحصیلی
کد ۱	آقا	۲۸	کارشناسی	مدیر آموزگار	علوم تربیتی
کد ۲	آقا	۱۶	کارشناسی ارشد	آموزگار	روانشناسی تربیتی
کد ۳	آقا	۲۴	کارشناسی	مدیر آموزگار	علوم تربیتی
کد ۴	آقا	۸	کارشناسی	آموزگار	علوم تربیتی
کد ۵	آقا	۹	کارشناسی ارشد	آموزگار	مدیریت آموزشی
کد ۶	آقا	۲۲	کارشناسی ارشد	مدیر آموزگار	مدیریت آموزشی
کد ۷	آقا	۱۸	کارشناسی	مدیر آموزگار	علوم تربیتی
کد ۸	خانم	۸	کارشناسی ارشد	آموزگار	تحقیقات آموزشی
کد ۹	آقا	۲۹	کارشناسی	مدیر آموزگار	علوم تربیتی
کد ۱۰	خانم	۲۳	کارشناسی	مدیر آموزگار	علوم تربیتی
کد ۱۱	آقا	۱۵	کارشناسی	آموزگار	علوم تربیتی
کد ۱۲	خانم	۱۹	کارشناسی	آموزگار	علوم تربیتی
کد ۱۳	آقا	۹	کارشناسی ارشد	آموزگار	برنامه‌ریزی درسی
کد ۱۴	آقا	۱۲	کارشناسی	آموزگار	علوم تربیتی
کد ۱۵	آقا	۱۸	کارشناسی ارشد	مدیر آموزگار	روانشناسی تربیتی

روش تجزیه‌وتحلیل داده‌ها

در این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای کلایزی برای جدا کردن جملات مضمونی با رویکرد انتخابی استفاده شد که مراحل این روش عبارت‌اند از: خواندن تمام توصیف‌های ارائه شده توسط شرکت‌کننده در مطالعه برای به دست آوردن یک احساس و مأنوس شدن با آن‌ها، استخراج جملات مهم، فرموله کردن معانی، ایجاد تم با موضوعات اصلی، تلفیق نتایج در قالب یک توصیف جامع از موضوع مورد پژوهش، فرموله کردن توصیف جامع پدیده تحت مطالعه و اعتبارسنجی نهایی یافته‌ها (Upadyaya, Vartiainen and Salmela-Aro, 2016). بدین ترتیب ابتدا متن هر مصاحبه به‌عنوان یک کل مورد توجه قرار گرفت و معنی جملات که حاوی تجربه‌ای از تدریس در کلاس‌های چند پایه بود مورد توجه قرار گرفت. جدا کردن جملات مضمونی برای هر مصاحبه به طور مجزا (مضمون اولیه) انجام شد. طبقات اولیه طراحی و مضمون‌ها در آن قرار گرفتند و با تغییر و جابجایی مضمون‌ها تلفیق مضمون‌های مشترک و حذف مضمون‌های ناثواب، مضمون‌های اساسی مشترک پدیدار شدند. به‌عبارت‌دیگر، عبارت‌ها، جمله‌ها و بندهای متعلق به هر کدام از مصاحبه‌ها به‌طور مجزا از مصاحبه‌های دیگر و با توجه به وجوه مشترک، در قالب مضمون‌ها ساماندهی شدند. تعداد ۱۱ زیر مضمون استخراج شد که بنابر نقاط اشتراک به تعداد ۶ مضمون یا مؤلفه کلی تلخیص داده شدند.

قابلیت اعتماد و اعتبار ابزار پژوهش: بر طبق نظر (Beriman, 2001) اعتبار پژوهش‌های کیفی مبتنی بر چهار راهکار است: استفاده از مصاحبه‌های ساختاریافته، ثبت و تفسیر داده‌ها، انجام مصاحبه‌های موازی[1] و

1. Parallel interviews

مقایسه یافته‌ها و وجود کمیته راهنما. در پژوهش حاضر با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، داده‌های جمع‌آوری شده به دقت و عیناً ثبت گردید و به تائید کمیته راهنما (اساتید متخصص، کارشناسان و معلمان چندپایه) رسیده و مصاحبه‌های موازی به عمل آمد و تمامی مصاحبه‌های ثبت شده مورد بررسی دقیق و مقایسه قرار گرفت و کلیه مراحل اعتباربخشی به داده‌های پژوهش اعم از طراحی سؤالات اساسی مصاحبه، انجام مصاحبه‌های ابتدایی و مصاحبه‌های موازی و تشخیص سطح اشباع نظری مصاحبه‌ها، دقیقاً تحت کنترل کمیته راهنما بوده و نهایتاً اعتبار داده‌ها مورد تأیید کمیته راهنما قرار گرفت. جهت دستیابی به اعتبار سؤالات مصاحبه از نظرات اساتید متخصص، کارشناسان و معلمانی که مهروموم‌ها در مدارس و کلاس‌های چندپایه مناطق روستایی شهرستان ماکو خدمت نموده‌اند استفاده شده است و برای حصول اطمینان از قابلیت اطمینان داده‌های پژوهش از روش مطالعه مکرر، مقایسه داده‌ها، خلاصه‌سازی و دسته‌بندی اطلاعات بدون اینکه در داده‌ها تغییراتی ایجاد شود استفاده شده است. به نحوی که در این تحقیقات پس از هر مصاحبه، یادداشت‌های پیاده شده بر روی کاغذ مجدداً به مصاحبه‌شونده داده می‌شد تا اگر احیاناً مغایرتی با گفته‌های وی داشت، مشخص و اصلاح گردد. درواقع، در روش پدیدارشناسی تفسیری همزمان با مصاحبه، داده‌های به دست آمده تحلیل و با شکل‌گیری یک چهارچوب معنادار از متن مصاحبه افراد، داده‌های تکمیلی جمع‌آوری و اطلاعات عمیق‌تری به دنبال آن به دست آمد که برای ایجاد مضمون اصلی مورد نیاز بود. متن مصاحبه‌ها همزمان با تشکیل مضمون‌های اصلی و فرعی، در جدولی قرار داده شد و با استخراج مفاهیم متنوع از آن، موارد مشابه ادغام و در آخر مؤلفه‌های اصلی به دست آمد.

یافته‌های پژوهش

پس از پیاده‌سازی مجموع ۶:۳۵ ساعت مصاحبه و پرسش سؤالات از ۱۵ شرکت‌کننده و استخراج مفاهیم اولیه مجموعاً با تحلیل تجربیات معلمان مدارس چند پایه در زمینه تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چند پایه ۶ مضمون اصلی و ۱۱ مضمون فرعی استخراج گردید. مضامین اصلی، مضامین فرعی و مقوله‌های مکتسبه از تجربیات شرکت‌کنندگان در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. مضامین اصلی و فرعی تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چند پایه

مضامین اصلی	مضامین فرعی	مفاهیم اولیه
الف: صلاحیت‌های معلمی	۱- روش‌های تدریس	روش محوری- روش همیار معلم - روش تلفیقی - روش کار گروهی- روش نمایش‌نامه - استفاده از رایانه (محتوای الکترونیکی) - همیاری والدین - کمک گرفتن از دانش‌آموزان پایه بالاتر
	۲-کلاس‌داری	دادن مسئولیت به دانش‌آموزان شلوغ- صدا کردن دانش‌آموزان با احترام و القاب آقا و خانم- پرهیز از تنبیه - توجه بیشتر به دانش‌آموزان - ایجاد رابطه صمیمی بین معلم و دانش‌آموز - شخصیت و نظم معلم در ماه‌های اولیه سال - مشخص کردن قوانین کلاسی به وسیله خود بچه‌ها- بیکار نبودن پایه‌ها (مشغول کردن)- داشتن طرح درس
ب: کارکردهای عدم برنامه‌ریزی و تأمین منابع انسانی	۱- مشکلات دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه	دو زبانه بودن دانش‌آموزان چند پایه- مختلط بودن دانش‌آموزان چند پایه - ضعیف بودن بنیه علمی دانش‌آموزان چند پایه - اختلافات سنی - سوءتغذیه دانش‌آموزان چند پایه - افت تحصیلی به دلیل کار در خانه - حواس‌پرتی دانش‌آموزان- غیبت بیش از حد
	۲- مشکلات معلمان کلاس‌های چند پایه	کمبود وقت- ایجاد فرسودگی کار - برگزار نشدن دوره‌های آموزشی ویژه چند پایه- دانش و اطلاعات کم معلمان چند پایه- فضای نامناسب و ناکافی آموزشی - کمبود وقت استراحت- مشکلات ایاب و ذهاب معلم - دوری از خانه به دلیل بیتوته- داشتن مسئولیت‌های دیگر به غیر از معلمی - نداشتن امتیازات ویژه- فقدان امکانات و وسایل کمک آموزشی
	۳- مشکلات خانواده‌های دانش آموزان کلاس‌های چند پایه	ارتباط کم‌تر خانواده با مدرسه- کم‌توجهی خانواده به ادامه تحصیل دانش‌آموزان- باعث ترک تحصیل فرزندانشان- نداشتن پول (فقر مالی) برای تأمین هزینه فرزندانشان- کم یا بی‌سوادی اولیا - دغدغه اولیا از فرزندانشان به دلیل چند پایه بودن - عدم آگاهی والدین از شرایط کلاس‌های چند پایه - عدم وجود شادی در خانواده
ج: مسائل برنامه آموزشی	۱- محتوا و اجرای برنامه درسی	حجم زیاد کتب - کمبود وقت کافی - نبود کتاب‌های مناسب تدریس - عدم وجود امکانات و تجهیزات آموزشی
د: رفاه و امکانات	۱- دستمزد معلمان و هزینه مدارس	حقوق بسیار پایین معلم چند پایه - عدم تفاوت حقوق معلم چند پایه با تک پایه- عدم پرداخت هزینه ایاب و ذهاب- تأخیر در پرداخت اضافه‌کاری - کم بودن سرانه سالانه مدارس چند پایه - هزینه مدارس از جیب خود معلم

ر: پشتیبانی و ارزش نهادن به کلاس‌های چند پایه	۱- کاستن از مشکلات کلاس‌های چند پایه ۲- بهبود و افزایش بهره‌وری کلاس‌های چند پایه	تدوین کتب درسی ویژه چند پایه- در نظر گرفتن نیروی انسانی بیشتر - برگزاری دوره‌های ضمن خدمت ویژه چند پایه - برگزاری کلاس آموزش خانواده- اختصاص امتیاز مالی به معلمان چند پایه استفاده از معلمان تخصصی و با تجربه برای پایه ششم - بیشتر شدن زمان آموزش در این مدارس- جمع کردن چند مدرسه و تشکیل مدرسه بزرگ- ایجاد فضای آموزشی بزرگ و مناسب - عدم جذب سرباز معلم- نقش معلم چند پایه در تألیف کتب درسی ویژه - برگزاری همایش و جلسات برای معلمان- داشتن علاقه و مطالعه معلم چند پایه- افزایش مشارکت خانواده- افزایش امکانات و تجهیز فضای آموزشی- ترکیب پایه‌ها و گروه‌بندی- گذراندن کارورزی کلاس‌های چند پایه- کلاس‌ها از دوپایه بیشتر نباشد- استفاده از طرح درس مخصوص چند پایه- برعهده گرفتن قسمتی از آموزش از طریق صداوسیما- داشتن اختیار و آزادی عمل معلم- استفاده از همیار معلم
ز: مزایای کلاس‌های چند پایه	۱- جنبه‌های مثبت مربوط به معلمان ۲- جنبه‌های مثبت مربوط به دانش‌آموزان	افزایش تجربه معلمان- تقویت مهارت و توانمندی معلمان- وجود جو خیلی صمیمی بین معلم و دانش‌آموز- داشتن روحیه و آرامش بیشتر برای معلمان- برخورداری از حق مدیر آموزگاری- داشتن آزادی عمل بیشتر- کسب امتیاز بیشتر یادگیری همکاری با یکدیگر- یادگیری دانش‌آموزان از یکدیگر- یادگیری آداب اجتماعی- ایجاد پیش زمینه برای دانش‌آموزان پایه پایین- مروری برای دانش‌آموزان پایه بالاتر- تقویت دانش‌آموزان با نقش همیار معلمی

الف : صلاحیت‌های معلمی

۱- روش‌های تدریس در کلاس‌های چند پایه: تدریس در کلاس‌های چند پایه بایستی به روش‌های مختلف و مخصوص انجام گیرد تا بتوان از کمترین زمان ممکن بیشترین بهره را برد و تا حدودی کمبود وقت را جبران کرد و کیفیت آموزشی را بالا برد. معلمان با روش‌های محوری، همیار معلم، تلفیقی، کار گروهی، گردش علمی، نمایش‌نامه، استفاده از رایانه (محتوای الکترونیکی) و همیاری والدین می‌توانند نتایج بهتری را از کلاس‌های چند پایه به دست بیاورند.

" در کلاس‌های چند پایه می‌توانیم از روش محوری استفاده کنیم که بیشتر مرسوم است که یکی از پایه‌ها را برای خودم محور قرار میدم و بیشتر توجهم روی یک پایه است و به آموزش این پایه می‌پردازم و پایه‌های دیگر معمولاً به صورت خودآموز یا حل تمارین کلاسی، نقاشی و... مشغول هستند"(p۸). "روش‌های دیگری که فقط مختص چند پایه هست روش همیار معلم هست که بنده در کلاس خودم استفاده می‌کنم. مثلاً وقتی یکی از پایه‌ها املا دارد دانش‌آموز پایه بالاتر می‌تواند برای کمک به معلم به آن‌ها املا بگوید" (p۵). " در روش تلفیقی یک موضوع مشترکی را انتخاب می‌کنم، مثلاً در پایه چهارم، پنجم و ششم در بحث کسرها چون هر سه پایه داره، حالت اول اینه که این بحث را تدریس کنیم و هر سه پایه یاد بگیرند" (p۱۵). "روش کار گروهی کمک می‌کند تا دانش‌آموزان مهارت‌هایشان را به همدیگر انتقال بدهند. در این روش همه پایه‌ها را درگیر یک

موضوع می‌کنم، مثلاً در درس قرآن که این تدریس برای همه کلاس‌ها عملی است" (p۴). " همکاری والدین، اگر اولیا در خانه به دانش‌آموز کمک بکنند و با این روش خیلی خوب پیشرفت می‌کنند، همچنین برخی موضوعات مثلاً درس مطالعات اجتماعی که مربوط به عشایر می‌باشد می‌توانیم با دعوت اولیا به کلاس، بچه‌ها را بهتر با این موضوع آشنا بکنند" (p۱۳).

۲- کلاس‌داری در کلاس‌های چند پایه: ایجاد نظم و انضباط در کلاس درس، از اصلی‌ترین دغدغه‌های معلمان به خصوص معلمان کلاس‌های چند پایه است. درصورتی‌که در کلاس، نظم حاکم باشد، بیشتر وقت کلاس صرف فرایند یاددهی- یادگیری می‌شود و معلم و دانش‌آموزان از گذراندن مفید وقت کلاسی راضی می‌شوند و از اندک وقت موجود در کلاس چند پایه حداکثر استفاده را می‌برند. همچنین داشتن طرح درس روزانه و سالانه منظم و دقیق می‌تواند فرایند مورد نظر را بهبود بخشد.

"دانش‌آموزانی که می‌دانیم مشکلاتی دارند با دادن نقش و مسئولیت به آن‌ها مشغول بکنیم تا اینکه نظم کلاس به هم نخورد" (p۱). " از مهم‌ترین روش‌های کنترل و ایجاد نظم در کلاس‌های چند پایه صدا کردن دانش‌آموزان با احترام و القاب (آقا و خانم) است که در اینصورت دانش‌آموزان نیز احترام بنده رو نگه می‌دارند و سعی می‌کنند نظم را در کلاس رعایت کرده و بی‌ادبی انجام ندهند" (p۲). "پرهیز از تنبیه در کلاس چند پایه با توجه به مختلط بودن و ترکیب سنی متفاوت (۶ تا ۱۲) نسبت به کلاس‌های تک پایه حساس‌تر می‌باشد" (p۲). "با توجه بیشتر به همه دانش‌آموزان می‌توانیم نظم کلاس را پابرجا نگه داریم، مثلاً وقتی به دانش‌آموزای پسر بیشتر توجه کنیم یا صمیمی باشیم دانش‌آموزای دختر سعی می‌کنند با برهم زدن نظم کلاس توجه معلم را به خود جلب کنند" (p۳). "در خصوص نظم در این کلاس‌ها باید گفت که این کلاس‌ها چون آمار پایینی دارند به‌راحتی قابل کنترل‌اند و به نوعی میشه گفت یه رابطه صمیمی بین معلم و دانش‌آموز برقرار است که باعث میشه دانش‌آموزان به حرفم گوش داده و کمتر نظم کلاسی را برهم بزنند" (p۶). "در مورد نظم من یک روش کلی دارم اونم نظم معلم هستش، بعضی معلمین می‌گند که چطور نظم در کلاس را نگه می‌دارید. خب من میگم که نظم در کلاس یک چیز ساده هست وقتی معلم خودش منظم باشد، به حرفی که میزنه پایبند باشد باعث ایجاد نظم می‌شود." (p۱۳). "هیچ فرقی با کلاس‌های چند پایه ندارد و ما در ابتدای سال باید قوانین کلاسی را با نظرات خود دانش‌آموزان تنظیم کنیم و فقط دو، سه موارد بیشتر از تک پایه رعایت کنیم، اینکه چند پایه در یک کلاس هستیم و باید به همدیگر کمک کنیم" (p۱۲). "من خودم سعی می‌کنم بیشتر بچه‌ها را مشغول بکنم به دروس هنر، تربیت بدنی، نوشتن جمله‌بندی و ... یعنی دروسی که دانش‌آموز کمتر به کمک معلم نیاز دارد تا سرو صدا نکنند چون طبیعیه اگر بیکار باشند سرو صدا ایجاد می‌شود" (p۱۴). "همیشه سعی می‌کنم طرح درسی طراحی بکنم که فعالیت سودمندی داشته باشد یعنی بچه در کلاس مشغول آن‌ها شده و فرصت کافی برای برهم زدن نظم کلاس نداشته باشد" (p۴).

ب: کارکردهای عدم برنامه‌ریزی و تأمین منابع انسانی

۱- مشکلات دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه: دانش‌آموز به‌عنوان محور اصلی در کلاس درس بایستی در کانون توجه قرار گرفته و تمام فعالیت‌ها و امکانات در جهت رفع مسائل و افزایش یادگیری آن‌ها لحاظ گردد، اما وجود مشکلات زیاد در کلاس‌های چند پایه باعث می‌شود دانش‌آموزان نیز درگیر این مسائل شده و در کیفیت یادگیری آن‌ها اختلال ایجاد شود.

"مناطق ما دو زبانه است که باعث شده مشکلات به مراتب بیشتر باشد. وقتی دانش‌آموزان دو زبانه وارد مدارس می‌شوند چون با زبان فارسی آشنا نیستند در خواندن، یادگیری، درک مطلب، بیان کردن و ساختن مفاهیم جدید به‌ویژه در پایه‌های پایین با مشکلاتی مواجه هستند" (p۱). "مشکلی که من در دانش‌آموزان کلاسم می‌بینم اینه که چون مختلط است تعارضی بین دخترا و پسرا وجود دارد که باعث دعوا و جر و بحث بین دانش‌آموزان می‌گردد" (p۸). "دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه دارای ضعف بنیه علمی هستند یعنی چی؟ یعنی این‌ها وقتی مدرسه در تابستان تعطیل میشه، کتاب و دفتر و مشق و همه را می‌گذارند کنار و به‌عنوان نیروی کار از این‌ها استفاده میشه در نتیجه وقتی ما شروع به تدریس می‌کنیم باید مروری بر دروس سال گذشته داشته باشیم" (p۶). " مهم‌ترین مشکلی که من داشتم اختلاف سنی بین کودکان بود که باعث ایجاد تنش و دعوا می‌شد" (p۱۵). "درآمد اقتصادی اولیا که از طریق کشاورزی و دامداری است باعث می‌شود که دانش‌آموزان بعد از مدرسه به یاری خانواده‌ها بپردازند که این عمل موجب خستگی و عدم انجام تکالیف شده و در نهایت منجر به افت تحصیلی و حتی ترک تحصیل دانش‌آموزان می‌گردد" (p۲). "مسلماً در کلاس چند پایه وقتی برای یک پایه ریاضی تدریس می‌کنم دانش‌آموز پایه دیگر که درس دیگه‌ای را مطالعه می‌کنند حواسش پرت شده و نمی‌تواند با دقت کتاب خودش را مطالعه کند" (p۱۴).

۲- مشکلات معلمان کلاس‌های چند پایه: معلم کار بلد و حرفه‌ای در تدریس کلاس‌های چند پایه، شخصی کلیدی و مرجع به حساب می‌آید و اینکه معلمان آموزش دیده برای کلاس‌های تک پایه می‌توانند در کلاس‌های چند پایه بدون گذراندن دوره‌های ضمن خدمت ویژه چند پایه، تدریس کنند یک امر غیرقابل قبول است، به‌ویژه که از معلمان کم تجربه برای تدریس در این کلاس‌ها استفاده می‌شود. در اینجا برخی اظهارات معلمان چند پایه در رابطه با مشکلات معلمان در این کلاس‌ها را بیان می‌کنیم.

"در مرحله اول با کمبود وقت مواجه هست چرا که شش یا پنج پایه که در یک کلاس هستند نمیشه به همه آن‌ها در یک ساعت رسید؛ آیا می‌شود در یک ساعت به ۶ پایه به صورت همزمان تدریس کرد با این حجم کتاب‌ها و انتظار هم دارند که نتایج همانند کلاس تک پایه باشد که نمی‌شود" (p۵). "اغلب معلمان چون از مشکلات دانش‌آموزان آگاه هستند مجبورا که خودشان را در این مسائل دخیل کنند و تا حدی به این بچه‌ها کمک کنند تا بتوانند تا حدودی همانند دانش‌آموزان تک پایه بشند که این خود فرسودگی کار است" (p۸). "دوره‌های حضوری برای معلمان کمتر برگزار میشه و وقتی هم برگزار میشه برای کلاس‌های تک پایه می‌باشد در واقع هیچ اهمیتی به دوره‌های ضمن خدمت کلاس‌های چند پایه نمی‌دهند، بنده خودم که ۵ ساله از دانشگاه فرهنگیان تموم شدم و همش چند پایه تدریس کرده‌ام تا حالا هیچ دوره‌ای برای مخصوص چند پایه برگزار نشده است" (p۱۱). "مشکل دیگه که مربوط به معلمان میشه، کمبود اطلاعات معلمان است، همان‌طور که قبلاً اشاره کردم اکثر معلمان برای کلاس‌های تک پایه تربیت می‌شوند درحالی‌که شرایط کلاس چندپایه خیلی متفاوت از تک پایه است و معلم باید دوره‌های لازم را طی بکند، خودش مطالعه آزاد در رابطه با کلاس چند پایه را داشته باشد تا بتواند تخصص و علم لازم را به دست آورد" (p۴). " کلاس‌های چند پایه اکثراً کوچک هستن و معلم نمی‌تواند کارهای گروهی را انجام بدهد و عملاً هیچ کار گروهی نمیشه انجام داد" (p۱۵). "کمبود وقت استراحت برای معلم به دلیل حجم زیاد کتاب‌ها که مجبور است زنگ تنفس نیز در کلاس مانده و با یک یا دو پایه بیشتر کار کند بلکه بتواند تا حدودی کمبود وقت را جبران کرده باشد" (p۳). " بنده

در این کلاس‌ها به دلیل دوری خیلی زیاد و جاده‌های خطرناک و برفی مجبور به بیتوته بودم که باعث می‌شد حداقل یک هفته تا یک ماه از خانه دور باشم و مسائل خانواده خودم رو نمیتونستم برسم و حل کنم" (p۶). " معلمان علاوه بر کار تدریس باید امور اداری را نیز انجام بدهند. نمیدونی سیم‌کشی، لوله‌کشی، خدمت‌گذاری، مشاوری و... همه اینا هست یعنی بر عهده خود معلم است" (p۱۵). "هیچ‌گونه تفاوتی بین معلمان چند پایه و تک پایه وجود ندارد و ما به‌عنوان معلمان کلاس‌های چند پایه انتظار داریم در مقابل کار بیشتر، از امتیازات ویژه‌ای چون مادی و تسهیلاتی برخوردار باشیم که تا امروز این اتفاق نیفتاده است" (p۱۱). "در کلاس‌های چند پایه همیشه کمبود امکانات و تجهیزات است همیشه با کمبود وسایل آموزشی مواجه هستیم و حتی کمبود کاغذ و ماژیک بحث آموزش را لنگ می‌کنند و کیفیت آموزش را پایین می‌آورد" (p۴).

۳- مشکلات خانواده‌های دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه: با توجه به آموزش ناکافی در کلاس‌های چند پایه به دلیل سنگینی حجم کار معلمان، کمبود وقت ناشی از تعداد زیاد پایه‌ها و محتوای کتاب‌ها، شلوغی و سر و صدای زیاد که حواس دانش‌آموزان را پرت می‌کند؛ ایجاب می‌کند که خانواده‌ها نقش مکملی را برای آموزش دانش‌آموزان ایفا کنند.

"خانواده‌ها چون اکثراً با کشاورزی و دامداری مشغول هستند ارتباط کمتری یا به جرات می‌توانم بگویم هیچ ارتباطی با مدرسه ندارند و حتی وقتی نامه یا تلفن نیز می‌زنیم باز نمی‌آیند" (p۱۱). " اولیا از رفتن فرزندانشان به مدرسه ناراضی هستند و ترجیح می‌دهند که بچه‌ها در خانه مانده و کمک حال خودشان بشوند به همین دلیل اهمیت چندانی به ادامه تحصیل فرزندانشان نمی‌دهند" (p۳). "مشکلی که من خیلی شاهدش بودم مخصوصاً برای دخترا که از پایه ششم به بعد نمی‌زارند به مدرسه بروند و باعث ترک تحصیل دانش‌آموزان می‌شوند چون از فرزندانشان در کارهای خانه و دامداری استفاده می‌کنند که باعث می‌شود کیفیت آموزش فرزندانشان کمتر شده و در نهایت منجر به ترک تحصیل می‌شود" (p۱۱). "فقر مالی ناشی از درآمد پایین از کشاورزی و دامداری باعث شده که دانش‌آموزانم با کفش و لباس مناسب نتوانند به مدرسه بیایند، حتی می‌بینم دختری با دمپایی پاره که حتی مناسب پوشیدن در خانه نیز نیستش باهاش مدرسه می‌آید" (p۱۲). " چون در کلاس نمیشه همه فعالیت‌ها را انجام داد به همین دلیل بعضی تکالیف را موکول می‌کنیم به خانه تا به کمک خانواده‌هایشان انجام بدهند ولی خانواده‌های آن‌ها به دلیل کم یا بی‌سوادی نمی‌توانند مشارکتی در انجام تکالیف داشته باشند" (p۵). "بعضی از اولیا می‌دانند که فرزندانشان در مدرسه با کمبودها و مشکلاتی مواجه هستند مثلاً یک معلم برای چند پایه تدریس می‌کند به همین دلیل نگران آینده فرزندانشان هستند و دغدغه دارند که فرزندم آیا آموزش کافی را می‌بیند در کلاس یا نه؟" (p۱۰). "عدم آگاهی والدین از کلاس‌های چند پایه باعث شده که انتظار زیادی از بنده داشته باشند ولی نباید این انتظار در این حد باشد به دلیل کمبود وقت و امکانات در مقایسه با کلاس‌های تک پایه، مثلاً می‌گویند که چرا املا را دانش‌آموز می‌گوید بایستی همه درس‌ها رو خودت بگی یا همه تکالیف کتاب را در کلاس انجام بدین ما در خانه هیچی بلد نیستیم" (p۱۳).

ج: مسائل برنامه آموزشی

۱- محتوا و اجرای برنامه درسی: از آنجا که یکی از اهداف طراحی برنامه درسی بایستی بر اساس نیازهای فراگیران باشد و محتوای برنامه درسی نیز قابل دسترسی باشد اما بر اساس مصاحبه با معلمان کلاس‌های چند پایه، محتوای کتاب‌های درسی به دلیل مواجهه با کمبود وقت آموزشی که چندین پایه در یک کلاس هستند

با زمان اختصاص یافته برای این محتوا مطابقت نمی‌کند. تردیدی نیست که معلمان مجریان اصلی در اجرا و عملیاتی ساختن برنامه درسی در کلاس درس هستند، با استناد به دیدگاه‌ها و نظرات معلمان کلاس‌های چند پایه برخی از مسائل و چالش‌های اجرایی برنامه درسی کلاس‌های چند پایه شناسایی کرده و بستر لازم برای حل آن‌ها را فراهم ساخته‌ایم.

" خب مسلماً برنامه درسی که برای چندپایه در نظر گرفته می‌شود باید کاملاً متفاوت با تک پایه باشد چون در کلاس چند پایه با کمبود زمان مواجه می‌شویم، مثلاً من در کلاس تک پایه برای اینکه یک موضوع مانند کسر در ریاضی را برای بچه بفهمانم ۴۵ دقیقه فرصت دارم ولی در چند پایه این ۴۵ دقیقه بر چند پایه تقسیم می‌شود و انتظار می‌رود که همان نتیجه هم گرفته بشود. و چون موضوع‌ها متفاوته، پایه‌ها متفاوت هستند نمیشه طبق برنامه درسی تک پایه جلو رفت. کتاب‌هایی که در نظر گرفته شده‌اند اصلاً مناسب کلاس چند پایه نیست نه از لحاظ زمانی نه از لحاظ حجم زیاد کتاب‌ها و به نظر من باید برای کلاس چند پایه کتاب خاص خودشان تألیف بشود" (p۴).

"واضح است که ما در یک مدرسه تک پایه شهری مثلاً در اول ابتدایی ۵ ساعت در هفته می‌توانیم ریاضیات حل کنیم ولی در کلاس چندپایه همان ۵ ساعت ریاضی برای پایه اول، دوم، سوم و ... با هم هست که طبیعتاً از لحاظ برنامه درسی و زمان با مشکلاتی مواجه خواهیم شد، مسلماً با دانش‌آموزان شهری که تک پایه هستند از لحاظ وقت با مشکلات زیادی مواجه خواهیم شد" (p۱). "در کلاس‌های چند پایه همیشه کمبود امکانات و تجهیزات است همیشه با کمبود وسایل آموزشی مواجه هستیم و حتی کمبود کاغذ و ماژیک بحث آموزش را لنگ می‌کنند و کیفیت آموزش را پایین می‌آورد، بسیاری از آزمایش‌ها و فعالیت‌هایی که کتاب ارائه داده به دلیل کمبود امکانات و تجهیزات در کلاس امکان اجرای آن‌ها وجود ندارد" (p۳). "کلاس‌های چندپایه فضای کوچکی دارند و معلم نمی‌تواند کارهای گروهی را انجام بدهد و همچنین اجرای فعالیت‌های آزمایشگاهی نیز در فضای کوچک امکان‌پذیر نمی‌باشد چرا که هم برای سایر پایه‌ها مزاحمت ایجاد می‌شود و هم اینکه بعضاً خطرناک می‌باشد مثلاً آزمایش مربوط به فعال شدن کوه آتش‌فشان" (p۱۵).

د: رفاه و امکانات

۱- دستمزد معلمان و هزینه مدارس: پرداختن به حقوق و مسائل مادی فرهنگیان به خصوص معلمان کلاس‌های چند پایه تحقیق جداگانه‌ای را می‌طلبد و به جرات میشه گفت اصلی‌ترین زمینه‌ای که موجب دلسردی و بی‌انگیزگی معلمان در حوزه خدمت‌رسانی به این کلاس‌ها می‌شود مربوط به دستمزد معلمان که شامل حقوق بسیار پایین معلم چند پایه، عدم تفاوت حقوق معلم چند پایه با تک پایه، عدم پرداخت هزینه ایاب و ذهاب و تأخیر در پرداخت اضافه‌کاری می‌باشد.

دانش‌آموزان دوره ابتدایی در کلاس‌های چند پایه با کمترین امکانات این دوره تحصیلی را به پایان می‌رسانند و وارد دوره دبیرستان می‌شوند. مشکلات که یکی، دو تا نیست. بودجه سرانه مدارس شبانه‌روزی بسیار پایین است. البته همین سرانه را هم چند ماه یک‌بار می‌ریزند.

"خب وقتی من مشکل مالی دارم و فکرم پیش رفع نیازهای مالی است، مسلماً وقتی که بعد از ساعت تدریس برای رفع آن‌ها صرف می‌کنم اگر وضعیت مالی من درست باشه و به لحاظ مالی تقویت بشوم این وقتم را برای برنامه‌ریزی و تقویت خودم صرف می‌کنم که در تدریس برای بچه‌ها اثر مثبت میذارد ولی وقتی به

لحاظ مالی تقویت نشوم و مشکلات روز به روز بیشتر بشود هم انگیزه معلم را کمتر می‌کند هم کارایی و اثربخشی کاهش پیدا می‌کند" (p۴). "دستمزد معلمان این کلاس‌ها با تک پایه تفاوتی ندارد، چنانچه دستمزد این معلمان نسبت به معلمان تک پایه بیشتر باشد معلمان با علاقه و انگیزه فراوان می‌توانند در این مدارس مشغول به تدریس بشوند که نداشتن تفاوت موجب دلسردی معلمان شده است" (p۲). "معلمان همشان یکنواخت حقوق می‌گیرند یعنی معلمان چند پایه و تک پایه به یک میزان حقوق می‌گیرند بنابراین به من معلم که چند پایه تدریس می‌کنم با این همه سختی و مشکلات ظلم می‌شود، باید دستمزد معلمان چند پایه تفاوت داشته باشد تا انگیزه لازم برای تدریس ایجاد شود" (p۵). "هیچ‌گونه مزایا و حقوق اضافه به معلمان چند پایه تعلق نمی‌گیرد و این واقعاً یک ظلم آشکار است برای معلمانی که چندین پایه را دارند با دانش‌آموزانی با مشکلات بسیار بیشتر از تک پایه تدریس می‌کنند و هیچ حقوق بهشون اضافه نمیشه" (p۸). "چون این مدارس همان‌طور که می‌دانید در مناطق دور افتاده هستند بالاخره هزینه‌های مازادی دارد که دولت باید آن‌ها را بپردازد ولی متأسفانه هیچ فرقی وجود ندارد، هزینه‌هایی مثل ایاب و ذهاب که پرداخت نمیشه ولی اگر حقوق اضافه در نظر گرفته شود با مشتاق حاضر می‌شوند که معلم‌ها به این مدارس و روستاها بروند" (p۱۰). "الان نزدیک یک ساله که میگذره و اداره هنوز تدریسی که روی دانش‌آموزان بازمانده در کلاس‌های چند پایه بود و چندین روز پنج‌شنبه‌ها از استراحتم زدم پاشدم رفتم مدرسه با این وضعیت جاده‌ها ولی هنوز هیچ پولی پرداخت نشده و خبری هم نیست که کی پرداخت میشه" (p۱۲).

"با توجه به تعداد کم دانش‌آموزان در مدارس چند پایه، هزینه سرانه بسیار پایین و ناچیز بوده و هیچ دردی را دوا نمی‌کند، بنده چندین ساله که در مدارس چند پایه هستم اگر بخواهم همین پارسال را مثال بزنم برای ۳۰ دانش‌آموز در کل سال تحصیلی ۱۱۰ هزار تومان سرانه ریختن اونم بعد از عید یعنی تقریباً دیگه مدارس داشتند تعطیل می‌شدند و یکی از هزینه‌های مدرسه در این یک سال ۲۵۰ هزار تومان فقط برای نفت پول ریختم " (p۲). "چون که تعداد دانش‌آموزان این مدارس کمتره در نتیجه سرانه مدارس نیز کمتر است و هر آنچه که معلم هزینه می‌کند از جیب خودش پرداخت می‌کند به دلیل وضعیت اقتصادی نامناسب اولیا که نمیشه ازشون پول گرفت، حتی نامه هم می‌زنیم باز کسی نیست که پول بیاره" (p۶).

ر: پشتیبانی و ارزش نهادن به کلاس‌های چندپایه

۱- کاستن از مشکلات کلاس‌های چند پایه: پس از آشکار ساختن مشکلات کلاس‌های چند پایه در اینجا با استناد بر نظرات معلمان چند پایه بر اساس مصاحبه، پیشنهاداتی را برای کاهش مشکلات کلاس‌های چند پایه مطرح می‌کنیم که از آن جمله می‌توان به تدوین کتب درسی ویژه چند پایه، در نظر گرفتن نیروی انسانی بیشتر و... اشاره کرد.

"کتب درسی با این حجم و محتوا که در کلاس چند پایه ما می‌خوانیم در واقع برای تک پایه تعریف شده است. باید کتب ویژه برای کلاس‌های چند پایه طراحی گردد و در آن مباحث مهم و ضروری برای این کلاس‌ها، اولویت‌بندی شود. اگر کتب درسی متناسب چند پایه با حجم کمتر تدوین بشه خیلی از مشکلات کلاس چند پایه حل می‌شود" (p۴). "در کلاس‌های چند پایه در مواردی متأسفانه حتی دیده می‌شود برای یک کلاس شش پایه هم یک معلم در نظر گرفته می‌شود که در صورت امکان تعداد پایه‌ها را در کلاس کم کرده و آن را به دو پایه در یک کلاس کاهش دهند" (p۱۴). "پیشنهاد عمده که بنده تجربه کردم اینه که میشه برای اولیا

بچه‌ها کلاس نهضت برگزار کرد که با این روش می‌توانیم آگاهی آن‌ها را بالا ببریم تا هم در انجام تکالیف کمک بکنند و هم معلمان را بهتر و بیشتر درک کنند" (p۸). " با در نظر گرفتن امتیازات خاص و حقوق بیشتر برای کلاس‌های چند پایه معلمان با انگیزه بیشتر تدریس کرده و همچنین باعث می‌شود معلمان باتجربه به این کلاس‌ها رفته و کیفیت آموزش در کلاس‌های چند پایه به بالا برود" (p۱۱). "با توجه به اینکه معلم در محل خدمت بیتوته می‌کند می‌تواند برای اینکه تدریس مطلوب داشته باشد با اخذ مجوز از اداره کلاس را در دو نوبت صبح و عصر انجام بدهد، یعنی سه پایه صبح و سه پایه عصر، در اینصورت با بیشتر شدن زمان آموزش در این مدارس امر آموزش تا حدودی بهتر خواهد شد و بازده خوبی دارد" (p۶). ""برای کم کردن مشکلات می‌توان این‌گونه عنوان کرد که معلمانی که در این حوزه فعالیت می‌کنند باید در تألیف کتب درسی نقش مستقیم داشته باشند یعنی باید تجربیات همه همکاران گرداوری بشه و به دست مؤلفان برسد تا استفاده کافی از این تجارب داشته باشند" (p۱).

۲- بهبود و افزایش بهره‌وری کلاس‌های چندپایه: عوامل مؤثر در بهبود و افزایش بهره‌وری در کلاس‌های چند پایه بر اساس نظرات معلمان، داشتن علاقه و مطالعه معلم چند پایه، افزایش مشارکت خانواده، افزایش امکانات و تجهیز فضای آموزشی، ترکیب پایه‌ها و گروه‌بندی، گذراندن کارورزی کلاس‌های چند پایه، استفاده از طرح درس مخصوص چند پایه، برعهده گرفتن قسمتی از آموزش از طریق صداوسیما، داشتن اختیار و آزادی عمل معلم و استفاده از همیار معلم می‌باشد.

"چون در کلاس به دلیل کمبود وقت فرصت تکرار و تمرین وجود ندارد، بازخوردی هم نمی‌توانیم بدهیم بایستی خانواده‌ها به معلم کمک بکنند و با پرسش و پاسخ بفهمند که فرزندانشان در چه حدی می‌باشد، همچنین می‌توانیم مشارکت و همکاری اولیا را نیز در کلاس بیشتر کنیم تا مشکلاتی که مربوط به اولیا هستند یا مباحثی که عشایری هست، اولیا بهتر می‌توانند تجاربشان را در اختیار بچه‌ها قرار دهند" (p۱۱). "حداقل ابزار و وسایل آموزشی بدون دغدغه در اختیار معلم قرار بگیرد، کلاس چند پایه با این همه مشکلات وقتی تجهیزات ساده آموزشی را هم نداشته باشد واقعاً هم کار معلم خیلی سخت میشه و هم نتیجه تدریس آن چیزی که انتظار داریم به دست نخواهد آمد و بهره‌وری کلاس‌ها طبیعتاً خیلی کم خواهد بود" (p۴). " ضرورت لازم برای تقویت مراکز تربیت معلم و گنجاندن واحدی با عنوان کلاس‌های چند پایه و گذراندن کارورزی کلاس‌های چند پایه قبل از شروع به تدریس می‌تواند معلمان را بیشتر با شرایط این کلاس‌ها آشنا کرده و موقع تدریس سردرگم نشده و بهترین نتیجه را از زمان ممکن بگیرد" (p۲). "وقتی که تسلط کافی بر موضوعات درسی مانند درس ریاضی داشته باشیم می‌توانیم در یک ساعت ریاضی را همزمان بر پایه‌های چهارم، پنجم و ششم تدریس بکنیم. وقتی که مسلط هستیم به طرح درس و کتب‌های پایه‌های اول تا ششم آنوقت می‌دانیم که جمع و تفریق را بایستی در اوایل سال به پایه‌های اول و دوم یاد بدهیم و دانش‌آموزان سوم و چهارم کسرها را روی محور و شکل نشان بدهیم" (p۱).

ز: مزایای کلاس‌های چند پایه

۱- جنبه‌های مثبت مربوط به معلمان: معلمان در کنار این همه مشکلات و دغدغه در کلاس‌های چند پایه می‌توانند با توجه به مسئولیت زیادی که بر عهده دارند مهارت و توانمندی خودشان را تقویت کرده و تجربه خودشان را در زمینه‌های مختلف به دلیل آزادی اختیار بیشتر بالا ببرند، همچنین تدریس در این کلاس‌ها به

دلیل جو صمیمی زیاد بین معلم و دانش‌آموز باعث ایجاد آرامش روانی در بین معلمان می‌گردد، برای معلمان تازه وارد که نمی‌توانند تا مهروموم‌ها در مدارس عادی مدیر بشوند نیز این امکان فراهم است که از حق مدیر آموزگاری بهره‌مند بشوند.

"بخاطر اینکه در این کلاس‌ها در یک ساعت برای چندین پایه تدریس می‌کردم، علاوه بر این کارهای مدیریت، مشاوره، معاون و همه کارهای مربوط به مدرسه را به تنهایی انجام میدادم باعث بالا رفتن توانمندی من می‌شد و بعد از این تدریس یا مدیریت در کلاس‌های چند پایه برایم راحت بود" (p۱). " تدریس در این کلاس‌ها باعث افزایش تجربه و اعتمادبه‌نفس معلمان نیز می‌شود چون که در یک سال برای چندین پایه با روش‌های مختلف تدریس می‌کنند و وقتی یک سال رو با چندین پایه به اتمام می‌رسانم این احساس که می‌توانم در مدارس تک پایه به راحتی تدریس کنم ایجاد می‌شود" (p۴). " وقتی شما معلم باشید و وارد این مدارس بشید، از زمانی که پای خود را به مدرسه می‌گذارید یک جو بسیار صمیمی با این دانش‌آموزان حس می‌کنید، دانش‌آموزانی که خیلی ساده ما را دوست دارند مثل پدر و مادرشان. از این جهت واقعاً خیلی خوبه و روحیه خوبی را برای ما منتقل می‌کنند" (p۸). " این مدارس بیشتر مدیر آموزگاری میشه، مثلاً من چندسالی که در این کلاس‌ها هستم علاوه بر امتیازی که داشت مدیر آموزگار هم بودم و حق مدیریت را نیز می‌گرفتم که این میتونه مشوقی باشه برای انتخاب کلاس‌های چند پایه" (p۹). " احساس می‌کردم اگر در کلاس چند پایه تدریس کنم آزادی عمل بیشتری دارم و می‌توانم از روش‌های ابتکاری خودم در کلاس استفاده کنم، از روش‌هایی که باب میل خودمه که به نظر من بازدهی بیشتری نیز خواهد داشت" (p۳).

۲- جنبه‌های مثبت مربوط به دانش‌آموزان: در کنار مشکلات فراوانی که دامن‌گیر دانش‌آموزان این مدارس می‌باشد، محاسنی را با استناد به نظرات معلمان برای دانش‌آموزان در کلاس‌های چند پایه وجود دارند که عبارت‌اند از یادگیری همکاری با یکدیگر، یادگیری آداب اجتماعی، ایجاد پیش زمینه برای دانش‌آموزان پایه پایین، مروری برای دانش‌آموزان پایه بالاتر و تقویت دانش‌آموزان با نقش همیار معلمی.

" دانش‌آموزان همکاری کردن با یکدیگر را یاد می‌گیرند مثلاً وقتی می‌بینند پایه ششم میاد به پایه اول کمک می‌کند می‌فهمند که حس همکاری و همدلی اینجا وجود دارد" (p۱۰). "بچه‌ها در کلاس واقعاً نحوه زندگی کردن و تعامل اجتماعی را یاد می‌گیرند، چرا که در ارتباط به دانش‌آموزانی از سنین مختلف و دختر و پسر در یک کلاس باعث یادگیری هرچه بیشتر آداب اجتماعی می‌گردد" (p۱۰). "وقتی کلاس پنجم و ششم با هستند و موضوعی برای پایه پنجم تدریس میشه برای پایه ششم یک یادآوری به حساب می‌آید. اگر دانش‌آموزی در پایه بالاتر در یک بحثی مشکل داشت می‌توانیم راحت در پایه پایین قرار داده و مشکلش را حل کنیم، در واقع دانش‌آموزان پایه بالا با مرور مطالب می‌توانند راحت‌تر مطالب خودشان را یاد بگیرند" (p۴). " رشد دانش‌آموزان که مجبورا به ما کمک بکنند در مدیریت کلاس در رهبری کلاس و دانش‌آموزان محاسنی هستند که میشه از آن‌ها یاد کرد. مثلاً دانش‌آموزی که در کلاس ششم است از ما یاد میگیره که چگونه دانش‌آموزان پایه پایین را راهنمایی بکند، چگونه با آن‌ها رفتار بکند و چطور آموزش بدهد باعث رشد آن می‌شود، همچنین برای دانش‌آموزان پایه بالا فرصتی فراهم می‌شود تا با درس دادن به پایه‌های پایین‌تر نقش معلمی را بازی کنند و تقویت بشوند" (p۱).

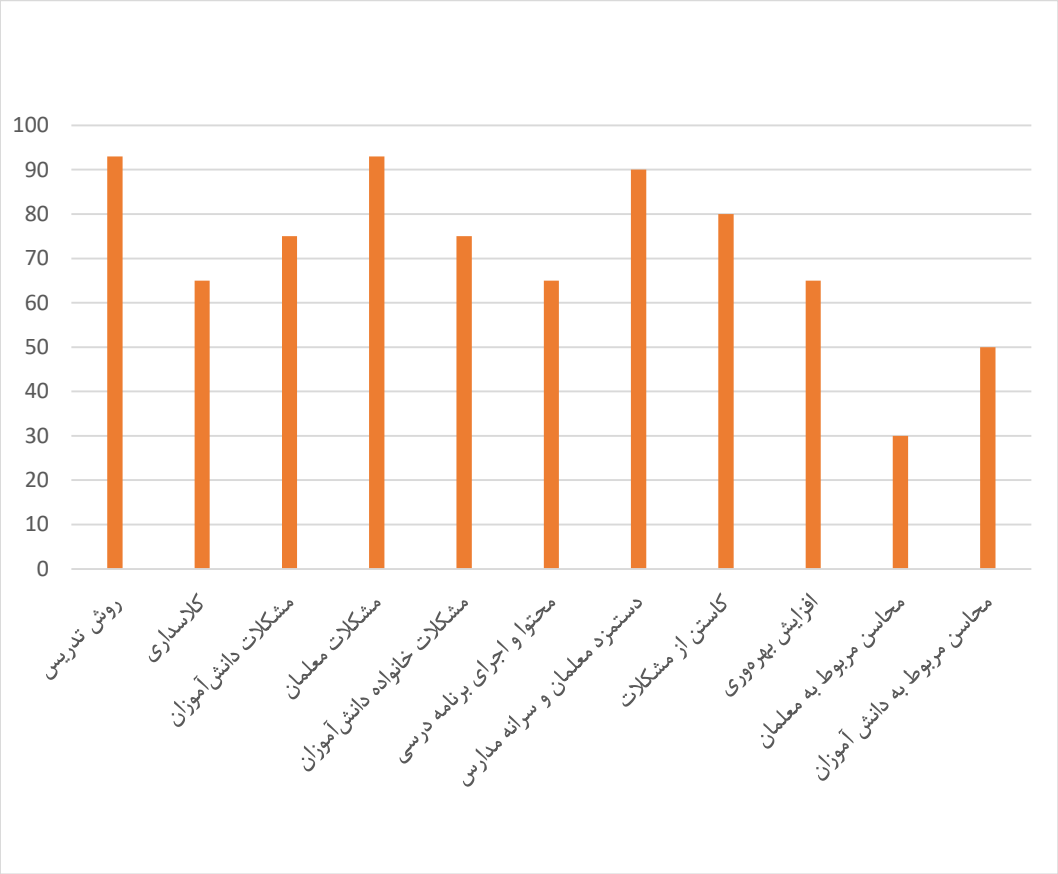

نمودار ۱. میزان توافق نظر مشارکت‌کنندگان برای زیر مضمون‌های تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس چند پایه

یکی از مواردی که در تحقیقات کیفی توصیفی مدنظر قرار می‌گیرد میزان توافق نظر افراد شرکت‌کننده در موضوعات مطروحه است. به‌عبارت‌دیگر تعداد افراد از مشارکت‌کنندگان که درباره موضوعی از مصاحبه توافق نظر دارند میزان این آمار توصیفی را نشان می‌دهد. درصد تجمعی توافق نظر شرکت‌کنندگان در زیر مضمون‌های تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چند پایه در نمودار ۱ ارائه شده است. همان‌طور که در نمودار ۱ نیز مشخص است روش‌های تدریس در کلاس‌های چند پایه به همراه مشکلات مربوط به معلمان، دستمزد معلمان و سرانه مدارس و همچنین پیشنهاداتی برای کاستن از مشکلات کلاس‌های چند پایه مواردی هستند که مشارکت‌کنندگان آن‌ها را به‌عنوان تجارب خودشان از تدریس در کلاس‌های چند پایه عنوان نموده‌اند.

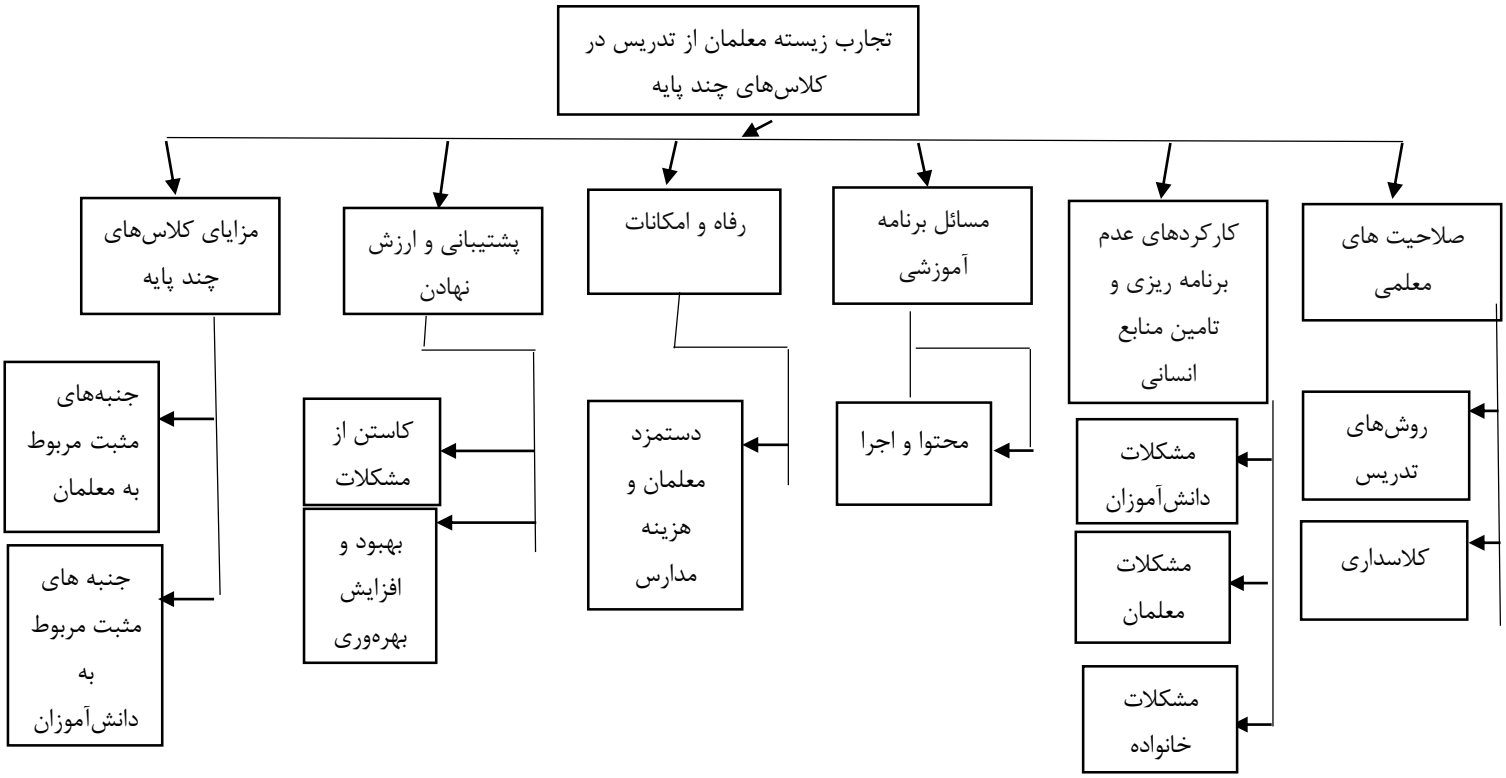

نمودار ۲. مضامین اصلی و فرعی حاصل از تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چند پایه

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این مطالعه بررسی تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چند پایه بود که با استفاده از روش تحقیق کیفی از نوع پدیدارشناسی انجام گرفت و از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته عمیق منجر به استخراج ۶ تم صلاحیت‌های معلمی، کارکردهای عدم برنامه‌ریزی و تأمین منابع انسانی، مسائل برنامه آموزشی، رفاه و امکانات، پشتیبانی و ارزش نهادن و مزایای کلاس‌های چند پایه گردید، که تجارب معلمان را به تصویر می‌کشد.

با توجه به اینکه آموزش و پرورش وظیفه خطیر دانش، مهارت و منابع مالی و نیروی انسانی لازم جهت رشد و توسعه توانایی‌های فراگیران و هدایت اصلی آنان را به عهده دارد (Gwang, 2013)؛ یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد، این کلاس‌ها با وضعیت رایج نظام آموزشی ایران (تک پایه) تناسب چندانی ندارد و برگزاری کلاس‌های آموزشی به صورت چند پایه بر حسب ضرورت و از سر ناچاری است. بر اساس یافته‌های این پژوهش، وضعیت کلاس‌های چند پایه را می‌توان در دو مؤلفه ۱- چالش‌ها ۲- فرصت‌ها بیان کرد.

مشکلات کلاس‌های چند پایه، مشکلات مربوط به معلمان، دانش‌آموزان و مشکلات مربوط به خانواده‌ها، همان چالش‌ها هستند. در کنار این چالش‌ها، کلاس‌های چند پایه محاسنی دارد که به‌عنوان فرصت‌ها مطرح می‌شود. بر اساس یافته‌های به دست آمده، این کلاس‌ها برای معلمان محاسنی از قبیل: کسب تجربه، افزایش توانایی حرفه‌ای و برای دانش‌آموزان استفاده کردن از اطلاعات یکدیگر و یادگیری آداب اجتماعی را به دنبال دارد. اولین مضمون اصلی صلاحیت‌های معلمی بود.

صلاحیت‌های معلمی: بر اساس تجربیات معلمان صلاحیت‌های معلمی و مضامین فرعی آن مانند انواع روش تدریس و اداره کلاس درس مفاهیمی بودند که اغلب در مصاحبه‌ها به صورت مکرر اشاره شدند. بر اساس یافته‌های این تحقیق، انواع تدریس و اداره کلاس درس در کلاس‌های چند پایه دارای تأثیر زیاد است. (Sepahvand, 2018) طی تحقیقی به این نتیجه دست یافته که در کلاس‌های چند پایه معلمان بیشتر از راهبردهای یادگیری‌ای استفاده می‌کنند که متناسب با تفاوت‌های فردی و سن و سال دانش‌آموزان و تنوع در سبک‌های یادگیری را در برداشته‌اند. یافته‌های این بخش با نتایج پژوهش (Nadernejad, Abdollahi & Batmani, 2020) در مورد صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمی و کنترل کلاس درس و شیوه تدریس مؤثر و اثربخش همخوانی دارد. معلم می‌تواند با داشتن نقشی فراتر از تدریس، تعامل مؤثر و محترمانه با دانش آموزان کلاس‌داری مطلوبی داشته باشد. در این پژوهش نیز همه معلمان هم عقیده بودند که استفاده از همیار معلم در تدریس، هم موجب تسریع در تدریس شده، باعث تعمیق یادگیری در دانش آموزان پایه‌های بالاتر شده و هم اعتمادبه‌نفس دانش‌آموز همیار را بالا می‌برد. هم‌چنین این یافته با یافته‌های (Vincent, 1999) همسویی دارد؛ او دریافت که دانش‌آموزان از دادن تکالیف به آن‌ها لذت می‌برند و یکی از تدابیری که برای حاکم کردن انضباط و مدیریت کلاس به کار برده شده است، انتخاب معلم‌یار است. (Kohandel, 2017) نیز روش آموزش گروهی، استفاده از تکالیف عملکردی، ترویج یادگیری خودآموز و استفاده از روش‌های تلفیقی را بیان کرد. بر اساس یافته‌های این تحقیق، بسیاری از معلمان، دریافته‌اند که دانش‌آموزان از دادن تکلیف و مسئولیت به آن‌ها لذت می‌برند. یکی از تدابیری که برای حاکم کردن انضباط و مدیریت کلاس، به کار برده شده است، انتخاب معلم یار است. یعنی از دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر در فرایند کلاسی استفاده می‌شود.

کارکردهای عدم برنامه‌ریزی و تأمین منابع انسانی: در پژوهش حاضر مشکلات متعددی از کلاس‌های چندپایه بدست آمد. این یافته با نتایج تحقیق (Bashiri Haddadan et al, 2015) که در شهرستان کلیبر انجام شده و به مشکلات معلمان و دانش‌آموزان و خانواده‌ها اشاره می‌کنند همسویی دارد. آن‌ها مشکلات اصلی را کمبود وقت، کمبود سرانه دانش‌آموزی، نامناسب بودن فضای آموزشی، دوزبانه بودن و ایجاد تنش بین دانش آموزان و ... چندپایه مطرح کردند. در واقع باتوجه به نتایج مشترک در این قسمت و همچنین یافته‌های این تحقیق مبنی بر فرسودگی کاری و دوری از خانه و خانواده برای معلمان و مشکلات تفاوت سنی دانش آموزان داخل کلاس درس، در تبیین این یافته می‌توان چنین استدلال نمود که با توجه به نبود امکانات کلاس‌های درس روستایی و محرومیت شدید این قشر در داخل کشور بدون در نظر گرفتن موقعیت جغرافیایی خاص و وجود قوانین یکسان با عملکردی ضعیف و عدم حمایت‌های مادی و معنوی از معلمان، دانش آموزان و خانواده‌های محترم، این یافته دور از انتظار نبوده است؛ اگر عزم جدی در جهت رفع این موانع و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بوجود آید، سازوکارها می‌توان بهبود بخشید. به اعتقاد (Vincent, 1999) و (2000

(Lan & Lally, مشکل ترکیب‌بندی کلاس‌های چند پایه از جمله محورهایی است که باید مورد توجه قرار بگیرد. از طرفی (Nouraie, 2016) هم به این نتیجه رسید که علل افت تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه، آشنا نبودن دانش‌آموزان به زبان فارسی و اشکال در تفهیم و تفاهم است. طبق یافته‌های تحقیق، تمام دانش‌آموزان مناطق روستایی و کلاس‌های چند پایه، به محض ورود به مدرسه، خود را با زبان فارسی که زبان رسمی آموزش و پرورش کشور است، مواجه می‌بینند. این‌گونه دانش‌آموزان، بدون توجه به اینکه تا چه حد با زبان فارسی آشنایی دارند، مجبور می‌شوند به زبان فارسی بخوانند، بنویسند، صحبت کنند و حتی مفهوم‌سازی و فکر کنند. معلمان هم چاره‌ای جز تبعیت از قوانین و بخشنامه‌های ارسالی ندارند و اگر به زبان محلی و مادری تدریس کنند، در مواقعی مورد بازخواست و برخورد قانونی قرار می‌گیرند. لذا آثار منفی ناشی از تداخل و انتقال دوزبانگی را می‌توان این‌گونه بیان کرد: وقتی شخص در حال یادگیری موضوع جدیدی است، عناصر مربوط به دو موضوع باهم تداخل پیدا می‌کنند. همچنین بر اساس یافته‌های این تحقیق، برای معلمان چند پایه، آموزش جداگانه‌ای وجود ندارد. همچنین هیچ‌گونه تفاوتی بین معلمان چندپایه و تک پایه وجود ندارد. معلمان کلاس‌های چندپایه مناطق روستایی شهرستان ماکو انتظار دارند در قبال کار بیشتر، از امتیاز مادی بیشتری برخوردار گردند، که در حال حاضر چنین نیست. اهمیت رسیدگی به دانش‌آموزان در تثبیت یادگیری بر همه روشن است و خانواده‌ها به‌عنوان مدرسه دوم عمل می‌نمایند، اما در مناطق روستایی اهمیت زیادی داده نمی‌شود. به علت بی‌سوادی و کم‌سوادی والدین در خانه، تمرین و تکرار دروس تدریس شده خیلی کم انجام می‌گیرد. این امر باعث فراموشی و عدم تثبیت یادگیری می‌گردد یا کیفیت یادگیری‌ها پایین است.

مسائل برنامه آموزشی: با توجه به محتوا و اجرای آن‌ها در کلاس درس، (Apide, 1988) به این نتیجه دست یافته که آموزش مطالب و مفاهیم یکسان با کلاس‌های عادی، در زمان کم با حجم زیاد و کمبود امکانات، برای معلمی که تجربه کافی ندارد و آموزش‌های خاصی در این زمینه ندیده و به منابع و مواد مرجع و آموزش‌های ضمن خدمت و مشارکت در جمع معلمان دسترسی ندارد ممکن است بسیار دشوار باشد. (Mathot ,2001:53) معتقد است که تدریس چند پایه به مطالب یادگیری اضافی نیاز دارد، زیرا فراگیران غالباً نیاز به کار مستقل دارند. (Joubert, 2010: 60) پیشنهاد می‌کند که منابع آموزشی مناسب برای تسهیل در یادگیری دانش‌آموزان ترتیب و ساماندهی شوند. بر اساس این ادعاها، به نظر می‌رسد کلاس‌های چند پایه باید منابع متنوعی مرتب و منظم داشته باشند تا با دانش‌آموزان به اشتراک بگذارند. (Beukes, 2008)، (Msimanga, 2019) و (Taole & Mncube, 2012) مسئله کتاب‌های درسی مدرسه را مطرح می‌کنند که برای تدریس معلمان تدوین شده است، حتی اگر در کلاس‌های چند پایه گاهی انتظار می‌رود زبان آموزان مستقل یاد بگیرند همسویی دارد. بر اساس یافته‌های این بخش از تحقیق و تبیین آن، می‌توان چنین استدلال نمود که اجرای برنامه درسی کلاس چند پایه عملاً از نظر دو عنصر مهم برنامه درسی یعنی زمان، فضا، تجهیزات و امکانات کمک آموزشی با مشکلات زیادی مواجه هستند. به بیان دیگر، برنامه درسی کلاس چند پایه از نظر میزان زمان اختصاص داده شده به دروس به گونه‌ای است که فرصت مناسب و کافی برای تدریس مفاهیم اصلی دروس و رسیدن به سطح مطلوب مهارتی، وجود ندارد. به عقیده (Bashiri Haddadan et al, 2015) محتوای زیاد دروس و گاهی اوقات کم‌کاری معلمان تازه‌کار و غیرمتخصص، همچنین تعطیلی پنجشنبه‌ها در ارتباط با چند پایگی از مشکلات مربوط به عدم تطابق چند پایگی در ارتباط با نظام آموزشی فعلی از مشکلات اصلی برنامه

درسی و محتوای مشکل‌دار است. در تبیین این مهم می‌توان گفت باتوجه به نبود کارگروه تخصصی بررسی و رسیدگی به مشکلات و موانع کلاس‌های چندپایه و عدم ارزش و احترام به معلمان دارای سابقه این حوزه و استفاده نکردن از تجربیات ارزنده شان، انتظار بیشتر از این نباید داشت. لذا داشتن دیدگاه یکنواخت و یکسان از سوی سیاست‌گذاران محتوا و برنامه درسی آموزش و پرورش، متأسفانه سبب مشکلات این‌گونه در این راستا شده است.

رفاه و امکانات: یافته‌های این مضمون در مقایسه با برخی از یافته‌های به دست آمده در تحقیق Burnswic (& Valerin, 2000) همسویی دارد، براساس این پژوهش یکی از عوامل مؤثر بر گسترش کلاس‌های چند پایه عوامل اقتصادی جامعه است که سیاست انقباضی دارد. اما در حالت وسیع‌تر طبق یافته‌های این تحقیق، در حالت کلی مهم‌ترین دلیل دلسردی معلمان، وضعیت مالی نامطلوب و حقوق بسیار پایین و نامتجانس با وضعیت تورم داخل کشور است. حال در بحث کلاس‌های چندپایه نیز با توجه به سرانه کم مدارس و بحث دستمزد و حقوق دریافتی معلمان و نبود هیچ‌گونه مشوق خاص در این راستا و عدم تفاوت حقوق با معلمان کلاس‌های تک پایه و نبود سرویس رفت و آمد، باعث شده است تا معلمان هیچ تمایلی برای تدریس در این کلاس‌ها نداشته باشند و معلمان تازه وارد یا سرباز معلم از روی ناچار و نبود امتیاز بالا، این کلاس‌ها را انتخاب کنند که مسلماً بازدهی خوبی نخواهد داشت. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت تا وضعیت اقتصادی جامعه بهبود نیابد و دیدگاه مصرف‌گرایی به آموزش و پرورش وجود داشته باشد، در هر جامعه‌ای امر آموزش و پرورش محکوم به شکست سنگین خواهد بود.

پشتیبانی و ارزش نهادن: (Nouraie, 2016) در پژوهش خود نشان می‌دهد که با کاربست نکات عملیاتی در جهت بهبود مدارس چندپایه مناطق محروم نه‌تنها کیفیت آموزشی بالا می‌رود بلکه زمینه‌ساز زندگی آتیه دانش‌آموزان برای برقراری تعامل اجتماعی در دوران استقلال شخصی و سبک زندگی مثبت و استفاده از حل مسئله در زندگی به‌جای تمایز نایافتگی و هیجان‌پذیری می‌شود. (shin et el, 2018) به این نکته اشاره کردند که برای تدریس در این‌گونه کلاس‌ها نیاز به مهارت‌های ویژه‌ای برای سازمان‌دهی آموزش ناهمگن می‌باشد و معلمان این‌گونه مدارس باید تکنیک‌های جدید آموزش کلاس‌های چندپایه را یاد بگیرند. براساس یافته‌های تحقیق، می‌توان چنین تبیین نمود که با در نظر گرفتن نیروی انسانی بیشتر و تدوین کتب درسی ویژه چند پایه، حمایت‌های مالی و معنوی از قبیل تشویقی‌های مختلف از معلمان این کلاس‌ها، مشکلات کلاس‌های چندپایه را کاهش داد و باعث ایجاد انگیزه در معلمان جهت تدریس در این کلاس‌ها شد. همچنین با افزایش دادن مشارکت خانواده، افزایش امکانات و تجهیز فضای آموزشی، ترکیب پایه‌ها و گروه‌بندی، گذراندن کارورزی کلاس‌های چند پایه توسط معلمان، استفاده از طرح درس مخصوص چند پایه، برعهده گرفتن قسمتی از آموزش از طریق صداوسیما، داشتن اختیار و آزادی عمل معلم و استفاده از همیار معلم موجب بهبود و افزایش بهره‌وری کلاس‌های چند پایه گردید.

مزایای کلاس‌های چند پایه: در رابطه با این موضوع (Thomas, 1993) عقیده دارد کمک گرفتن از دانش‌آموزان به‌عنوان همکار معلم یا مشارکت در یادگیری، به آن‌ها کمک می‌کند تا رفتارهای خود راهبری را رشد و توسعه بدهند. یافته‌های این مضمون با برخی از یافته‌های (Dehbandi, 2010)، (Kiani, 2003)، (Bashiri Haddadan et al, 2015) و (Vincent,1999) همسویی دارد. با این حال، (Fyfe, 2001: 9) ادعا

می‌کند که در کلاس‌های چند پایه دانش‌آموزان در استفاده از منابع موجود و انجام وظایف با یکدیگر همکاری می‌کنند و از همدیگر یاد می‌گیرند؛ با این اوصاف در تبیین این یافته‌ها می‌توان چنین استدلال نمود که دانش آموزان بالاتر نیز به علت یاددهی به همکلاسی‌های سن پایین خود، مطالب خود را مرور کرده و موجب تعمق یادگیری بیشتر می‌شود. لذا طبق یافته‌های این تحقیق، در کلاس‌های چند پایه، برای دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر، فرصت‌هایی فراهم می‌شود تا با درس دادن به دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر، نقش معلم را ایفا کنند. تدریس دانش‌آموز پایه‌های بالاتر به دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر باعث بالا رفتن عزت نفس دانش‌آموز می‌گردد. همچنین معلمان کلاس‌های چند پایه با توجه به مسئولیت زیادی که بر عهده دارند مهارت و توانمندی خودشان را تقویت کرده و تجربه خودشان را در زمینه‌های مختلف به دلیل آزادی اختیار بیشتر بالا می‌برند.

یافته‌های این پژوهش در قسمت مسائل مربوط به معلمان و دانش آموزان همچنین مباحث مالی معلمان و مدارس و مطالعه پیشینه در سایر کشورها نشان‌دهنده این است که کلاس‌های چند پایه نه یک محدودیت، بلکه یک فرصت است که می‌تواند برای مناطق کم جمعیت به صورت هدفمند و برنامه‌ریزی شده مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به اینکه کلاس‌های چند پایه در مناطق روستایی و عشایری برگزار می‌شود و نظر به شرایط اجتماعی و اقتصادی این مناطق، طبق یافته‌های این تحقیق چنانچه محتواها و برنامه‌های آموزشی مبتنی برسواد آموزی تابعی و متناسب با شرایط این مناطق، تدوین و اجرا گردد، کلاس‌های چند پایه به مراتب اثربخشی بیشتری نسبت به کلاس‌های تک پایه، خصوصاً در توسعه مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی خواهد داشت. در مجموع باید گفت اگر آموزش و پرورش بخواهد بر تن شعارهای زیبایی مثل آموزش برای همه، عدالت آموزشی، کیفیت‌بخشی به فضاهای فیزیکی و ... جامه عمل بپوشاند ناگزیر است که وضعیت نامطلوب کلاس‌های چند پایه را مرتفع سازد. از این رو با استناد به نتایج کسب شده از این مطالعه پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- استفاده از روش‌های مشارکتی و دستیار معلم متناسب با شرایط و محتوا.
- نیروی انسانی بیشتری را برای این کلاس‌ها در نظر گرفته و تعداد پایه‌ها در یک کلاس از دو پایه بیشتر نباشد. این مورد از یافته‌های مربوط به مسائل و مشکلات منابع انسانی و تعداد معلمان حصول می‌گردد.
- به والدینی که فرزندانشان در مدارس چند پایه مشغول به تحصیل هستند، پیشنهاد می‌گردد به شکل قوی‌تری امر تحصیل فرزندان خودشان را پیگیری نمایند. برای فرهنگ‌سازی در این زمینه خود معلمان و رسانه‌های گروهی نقش ویژه‌ای دارند. این مورد نیز از مسائل برنامه درسی از یافته‌های تحقیق حاصل می‌گردد. همچنین کتاب‌های ویژه و مخصوص برای تدریس در کلاس‌های چند پایه با جمع‌آوری نظرات و تجربیات معلمان چند پایه توسط کارشناسان و صاحب‌نظران تهیه و توزیع گردد.
- برای جبران کمبود وقت ناشی از حجم زیاد کتاب‌ها و تعداد زیاد پایه‌ها بایستی با دادن اضافه‌کاری برای معلمان کلاس‌ها را دو ساعت بعد از ظهر یا دایر بودن مدارس در روز پنج‌شنبه را اجرا کرد.
- برای معلمان کلاس‌های چند پایه امتیازات مالی بیشتری اختصاص یابد تا آن‌ها با انگیزه بیشتری به این کلاس‌ها بروند. این مورد از یافته‌های مربوط به مسائل مالی معلمان و مدارس استنباط می‌شود.
- در صورت امکان، دوره‌های ضمن خدمت ویژه برای آموزش معلمان به‌منظور آموختن چگونگی تدریس برگزار کنند، چرا که تدریس در کلاس‌های چند پایه به مهارت‌های تخصصی نیاز دارد، درحالی‌که نتایج تحقیقات

نشان می‌دهد، بیشتر معلمان جوان و کم تجربه بوده و یا سرباز معلم هستند.این پیشنهاد را می‌توان از تقویت کلاس‌های چند پایه در بخش یافته‌ها استنباط کرد.

این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز همراه بود که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود. گرفتن وقت مصاحبه از معلمان از محدودیت‌های این تحقیق به شمار می‌آید، به‌طوری‌که برای انجام مصاحبه بایستی خارج از وقت آموزشی و در نوبت عصر انجام می‌شد که این امر باعث طولانی شدن تحقیق گردید. محدودیت دیگر عدم همکاری معلمان با تجربه در کلاس‌های چند پایه در جهت انجام مصاحبه بود. عدم پاسخگویی به برخی از سؤالات از روی میل و رغبت از جانب تعدادی از معلمان چند پایه و به دلیل محدود بودن جامعه پژوهش به معلمان کلاس چند پایه شهرستان ماکو، قابلیت تعمیم آن قابل تأمل است. این مقاله هیچ‌گونه حامی مالی نداشته است و کلیه هزینه‌ها توسط نویسندگان مقاله تأمین شده است.

References

Abbasi, F., Hejazi, E., & Hakimzadeh, R. (2020). Lived Teachers' Living Experience of Teaching Opportunities and Challenges in the Student Education Network (Shad): A Phenomenological Study. *Journal of Research in Teaching*, 8 (3) , 87-105. [Persian]

Aksoy, N. (2017). Multigrade schooling in Turkey: an overview. *International Journal of Educational Development*, 28(2), 218-228.

APide, D. (1988). “Multiple class teaching in primary schools, Amethodogical guide bangkok dc unesco principle regional office for asia and the pacific”.

Azimi Aghbolagh, A., & Mahmoodi, F. (2020). Lived Experiences in Teccher Soldier about to Work in Rural Primary Schools. *Journal of Theory & Practice in Curriculum*, 14 (7), 231-260. [Persian]

Aj, S., al-Din. Salehi, M. N., Kazemi, N., & Mohammadzadeh, M. (2017). The Relationship between Co operation Factors, Teaching Methods and Educational Facilities with Academic Achievement of Students in Multi- Level Classrooms from the Viewpoints of Elementary Teachers in Ilam Province. Quarterly *Journal of Psychometrics in Children and Adolescents*, 1 (3), 86-108. [Persian]

Bashiri Haddadan, Golsum. Mahmoudi, Firooz Rezapour, Yousef And Adib, Yusuf. (2015). “Describe the experiences and perceptions of teachers and experts from teaching in multi-grade primary schools in rural areas of Kalibar. Education and Learning Research”, 22 (7), 107-120. [Persian]

Beukes, F.C. (2008). Managing the effects of multi-grade teaching on learner performance in Namibia (Doctoral dissertation, University of Johannesburg).

Burnswic, C., & Valerin, D. (2000). Multi-grade classrooms in Asia and Pacific.

Cabalo, J. P., & Cabalo, M.M. (2019). “Factors Affecting Pupils’ Reading Proficiency in Multi-grade Classes Among Rural Elementary Schools. Int. J. Sci. Manag. Stud”, 2(2), 108-124.

Dehbandi, Z. (2010). “Comparison of academic achievement of aggregated students and some basic classes of Mazandaran province and providing appropriate cooperation to relevant officials, report of research project, education of Mazandaran”. [Persian]

Dosti, M. (2018). “Analysis of teachers' perceptions about in-service training. Master Thesis, Department of Educational Sciences”. [Persian]

Duarte, A. (2015). “Self-regulated collaborative learning in the multigrade classroom: introduction and testing of a game for developing self-regulation of approaches to learning. Lifelong e-Learning for Multigrade School Teachers”.

Fazli, R. (2016). *Classroom atmosphere and educational quality* (reflection on quality improvement), Growth of primary education, 13 (8), 20-23. [Persian]

Farahani, A. (2015). “Comparison of academic performance of elementary school students in combined and separate courses in two mathematics and science courses in Tafresh city, Master Thesis, Faculty of Humanities, Tarbiat Dabir Shahid Rajaei University”. [Persian]

Fazly, A., & Aghazadeh, M. (2010). *Teaching guide in multi-grade classrooms. Publisher*: Aiij. [Persian]

Fyfe, D. (2001). *Managing multi-graded classes*. Lessons developed in Free State South Africa.

Gwang, J.K. (2013). Practical Tips for Teaching Multigrade Class. UNESCO Bangko.

Lan, Barch, and Lally, Mike. (2000). “Multi-grade teaching in primary schools, translated by Parivash Jafari. Tehran: International Education Cooperation office”. [Persian]

Joubert, J. (2010). *Multi-grade Teaching in South Africa*. Commonwealth Education Partnerships.

Jones, G. (2017). “Alternative Educators' Perceptions of Teaching Multigrade Classes and Their Views on Students Social Development” (Doctoral dissertation, California State University, Fullerton.)

Juvane, V. (2005). “Redefining the role of multi-grade teaching. In Working document prepared for the Ministerial Seminar on Education for Rural People in Africa: Policy Lessons, Options and Priorities. Addis Ababa, Ethiopia”.

Kiani, F. (2003). “An Introduction to Multilevel Classes, Teacher Development Magazine”, 180, 28-26. [Persian]

Khakzad, F., Dehghani, M., & Varzi, J. (2016). “Study and comparison of implicit learning and academic achievement in elementary classes, Apply psychological studies”, 7(1), 41-56. [Persian]

Kohandel, M. (2017). How do teachers teach in multi-grade classes? Primary Education Growth, 20 (7), 10-12. [Persian]

Kucita, P., Kivunja, C., Maxwell, T. W., & Kuyini, B. (2013). Bhutanese stakeholders' Perceptions about multi-grade teaching as a strategy for achieving quality universal primary education. *International Journal of Educational Development*, 33, 206-212.

Mahdipour, A. (2018). “The effect of integrated teaching method on academic motivation, academic engagement and academic achievement of students in multi-grade classes, Master Thesis, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences, Arak University”. [Persian]

Mathot, G.B. (2001). A handbook for teachers of multi-grade classes. UNESCO. http://unesdoc. unesco. org/images/0012/001259/125919eo. pdf adresinden, 18, 2016.

Mazaheri, M. (2019). “Comparison of learning self-direction, academic self-efficacy and creative self-efficacy of normal and multi-grade elementary school students in Kermanshah in the 97-98 academic year. Master Thesis, Payame Noor University of Kermanshah”. [Persian]

Movahedian, M., Roshan Qiyas, E., Androvazh, S. T., & Khalili, S. (2016). Explaining the classroom management strategies of multi-grade schools in East Mazandaran, *International Conference of Management Elites*. [Persian]

Mohammad Poor, S. (2015). “A comparative study of multilevel elementary education in the Islamic Republic of Iran and India, Master Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University”. [Persian]

Msimanga, M.R. (2019). Managing the use of resources in multi-grade classrooms. *South African Journal of Education*, 39(3), 1-9.

Mulryan-Kyne, C. (2007). “The grouping practices of teachers in small two-teacher primary schools in the Republic of Ireland. Journal of research in rural education”, 20(17), 17-20.

Mulryan-Kyne, C. (2005). The preparation of teachers for multigrade teaching. *Teaching and Teacher Education*, 23(4), 501-514.

Naqshbandi, F., Mustafa, M., Amini, M., & Salimi, F. (2017). A look at the new methods and patterns of teacher teaching in multi-grade classes, *National Conference on Humanities*. [Persian]

Naderanjad, B., Abdullahi, F., & Batmani, F. (2020). “Factors of student misbehavior in secondary schools: strategies for classroom management. School Management”, 8(2), 79-99. [Persian]

Nkoro, A. E., Emoruwa, Oladapo, F., & Erinsakin Ojo, M. (2014). The Prospects and Challenges of Multigrade Teaching Approach in Secondary Schools in Nigeria. *International Conference on Arts, Economics and Management*.

Nouraie, K. (2016). Obstacles and specific problems of multi-level classes and ways to improve it using the knowledge of counseling and psychology, Quarterly *Journal of Future Studies and Policy*, 2(4), 98-118. [Persian]

Polkinghorne, D. (1983). Methodology for the human sciences: *Systems of inquiry Albany*. NY: State University, 1.

Poor Mousavi, S. Y. (2015). A Study of the Problems and Issues of Multi-Grade Classrooms from the Perspective of Multi-Grade Classroom Teachers in Indica, *the Second National Conference and the First International Conference on New Research in the Humanities*. [Persian]

Ramrathan, L., & Mzimela, J. (2016). Teaching reading in a multi-grade class: Teachers' adaptive skills and teacher agency in teaching across grade R and grade 1. *South African Journal of Childhood Education*, 6(2), 1-8.

Samadian, S. (2019). “Curriculum planning of multi-grade classes, Tehran: The smell of Molian atmosphere”. [Persian]

Sepahvand, A. (2018). Teaching Guides in Multi-Grade Classrooms: Space Arrangement, Teacher Assistant, The Importance of Sports and Art Courses, *International Conference on Social Sciences, Education, Humanities and Psychology*. [Persian]

Shin, K.R., Kim, M.Y., & Kim, Y.H. (2018). Study on lived experience of aging. *Journal Nursing & Health*, 5(4), 245-252.

Taole, M., & Mncube, V. S. (2012). “Multi-grade teaching and quality of education in South African rural schools: Educators’ experiences. Studies of Tribes and Tribals”, 10(2), 151-162.

Upadyaya, K., Vartiainen, M., & Salmela-Aro, K. (2016). From job demands and resources to work engagement, burnout, life satisfaction, depressive symptoms, and occupational health. Burnout research, 3(4), 101-108.

Thomas, w. john. (1993). Promotingin dependent learning in middle grades: the of instructional support practices. *Theelementary school journal*. 93(5), 575 – 591.

Vincent, S. (1999).The Multi-grade Classroom: A Resource Hand book for Small, Rural Schools. Reviewof the Researchon Multi-grade Instruc-tion. Northwest Regional Education Laborato-ry. 101.S.W. Main Street, Suite500. Portland, Oregon 97204.